LETO VI. / ŠTEV. 38. KRANJ, 19. SEPTEMBRA 1953

GLAS GORENJSKE

UREJA UREDNIŠKI ODBOR / ODGOVORNI UREDNIK SLAVKO BEZNIK / UREDNIŠTVO IN UPRAVA: KRANJ, SAVSKI BREG 2; TELEFON 475; TEKOČI RAČUN PRI NB KRANJ-OKOLICA ŠT. 624-T-127 / IZHAJA VSAKO SOBOTO / LETNA NAROČNINA 400 DIN, POLLETNA 200 DIN, ČETRTLETNA 100 DIN, MESEČNA 35 DIN / POSAMEZNA ŠTEVILKA STANE 8 DINARJEV

Pred jesenskimi volitvami

Načelna razprava okrajnega plenuma

Po vsej naši domovini so že v teku priprave za jesenske volitve v Zvezno ljudsko skupščino. V radovljiškem okraju se prav resno pripravljajo na ta dogodek, ko bodo po štirih letih zopet volili poslance v Zvezni zbor in obenem v Zvezni zbor proizvajalcev. Po okraju so že bili sestanki članov Socialistične zveze, na katerih so obravnavali principe novega volilnega sistema, ki zahteva čim širšo izbiro kandidatov s sodelovanjem vseh volivcev. Okrajni plenum SZDL je z zastopniki vseh množičnih organizacij razpravljal o kandidatih. Vendar je plenum ugotovil, da ta razprava o kandidatih ni navodilo za izbiro kandidatov — poslancev, niti niso omenjeni tovariši predvideni za poslance, ali morda že celo od zgoraj postavljeni kandidati, temveč je bila razprava samo načelna. Kandidate za ljudske poslance bodo izbrali zbori volivcev. Ti zbori se bodo v radovljiškem okraju pričeli naslednji teden, ljudje pa že sedaj o kandidatih mnogo razpravljajo in odkrito govore koga bi predlagali in koga ne. Volili bodo v Zvezni zbor enega poslanca, v Zvezni zbor proizvajalcev v industrijski skupini enega poslanca, v kmetijski skupini pa skupaj s primorskimi kraji in kranjskim OLO enega poslanca.

V republiški zbor bodo izvolili 4 poslance, v zbor proizvajalcev pa tri v industrijski skupini, v kmetijski pa skupaj s Tolminom in Kranjem enega poslanca. V okrajni zbor proizvajalcev bodo izvolili 40 odbornikov, v zbor proizvajalcev industrijske skupine 38, v kmetijski skupini pa 2 odbornika. Okrajne odbornike bodo volili v 24 volilnih enotah. Na 388 zaposlenih ljudi bodo izvolili enega odbornika. Industrija, trgovina in obrt, ki spadajo v industrijsko skupino zbora proizvajalcev ustvarjajo 12 milijard družbenega produkta 94 odstotkov, kmetijska skupina pa 6 odstotkov, zato je razlika odbornikov v eni in drugi skupini zbora proizvajalcev tako velika. Okraj ima 47.426 prebivalcev, od teh je 31.718 volivcev, ki bodo na svojih zborih, ki jih bo okoli 50, izbrali nove kandidate za ljudske poslance.

Letošnji zagrebški velesejem

12. septembra je bil svečano odprt 7. povojni zagrebški mednarodni velesejem. Po svojem obsegu je ta za 40% večji od lanskega. Velesejem bo odprt do vključno 27. sept.

Domača podjetja, ki jih je 458, razstavljajo na 9060 m² v 485 oddelkih, inozemska (731 razstavljalcev) pa v 688 oddelkih na 17.158 m² prostora. Poleg tega razstavlja še 43 naših izvoznih podjetij, tako da je skupno 1232 razstavljalcev, ki razstavljajo v skupinah 3730 proizvodov.

Po letošnjem velesejmu se vidi, da je naša industrija dosegla takšno stopnjo, da že lahko uspešno tekmuje z industrijo drugih držav po kvaliteti in solidnosti svojih izdelkov. Naša država ima zato na letošnjem zagrebškem velesejmu veliko večjo možnost in pogoje za prodajo svojih izdelkov v inozemstvu, kot jih je imela doslej.

Letos razstavljajo na zagrebškem velesejmu prvič tudi Indija, Japonska in Izrael. Od domačih razstavljalcev je okoli 100 slovenskih podjetij. Med drugimi razstavlja Iskra iz Kranja popolno telefonsko centralo s 5 medkrajevnimi linijami in 8 medcentralnimi vezami, ki jo bodo montirali v premogovniku Raša v Istri. Veliko pozornost zbujajo tudi izdelki tovarne pohištva »Stol« z Duplice pri Kamniku, Železarne Jesenice in še drugih gorenjskih podjetij. Do zdaj je obiskalo velesejem nad 60.000 ljudi. Sklenjeno je že tudi mnogo kupčij posebno z obiskovalci iz inozemstva, kar daje naši reprezentativni mednarodni razstavi veliko vrednost.

O nekaterih oblikah novega gospodarskega sistema

O osnutkih uredb razpravljajo širom po naši domovini - Nov sistem bo stopil v veljavo v začetku drugega leta

Centralna komisija za izdelavo gospodarskega sistema je izdala javnosti v razpravo 9 osnutkov uredb o gospadarskem sistemu FLRJ.

Te uredbe so: 1. Osnutek temeljne uredbe o skupnem proizvodu gospodarskih organizacij in njegovi razdelitvi. 2. Osnutek uredbe o upravljanju z osnovnimi sredstvi gospodarskih organizacij. 3. Osnutek uredbe o kratkoročnem kreditiranju. 4. Osnutek uredbe o dolgoročnem kreditiranju v gospodarstvu. 5. Osnutek uredbe o ustanavljanju gospodarskih podjetij in obratov. 6. Osnutek uredbe o združevanju gospodarskih organizacij. 7. Osnutek uredbe o trgovinskih dejavnostih, trgovinskih obratih in podjetjih. 8. Osnutek uredbe o bankah. 9. Osnutek uredbe o prenehanju gospodarskih objektov in obratov.

O osnutkih uredb se danes že razpravlja po vsej naši državi. Delovni kolektivi, množične organizacije in razni strokovnjaki že dajejo svoje pripombe in mnenja k tem osnutkom. Ko bodo uredbe dobile veljavnost, kar je predvideno za začetek prihodnjega leta, bo naše gospodarstvo dobilo nove oblike, katere zahteva naš družbeno-gospodarski razvoj. Ti osnutki vsebujejo v glavnem pregled vsega gospodarskega sistema, pripravlja pa se še več uredb, ki bodo obdelali podrobnosti sistema in posamezne gospodarske panoge.

Danes bi na kratko spregovorili o določbah prvih dveh osnutkov.

Osnutek temeljne uredbe o skupnem proizvodu gospodarskih organizacij in njegovi razdelitvi

Gospodarske organizacije določajo skupni proizvod in ga delijo na podlagi družbenega plana, določb te uredbe in drugih predpisov. Za zadruge se lahko določijo izjeme od načina delitve določenega po tej uredbi.

Iz denarne vrednosti realiziranega proizvoda mora vsaka gospodarska organizacija kriti vrednost sredstev porabljenih v proizvodnji, predpisane obveznosti za kritje splošnih družbenih potreb, minimalne zaslužke z osnovnim prispevkom za socialno zavarovanje in mora doseči najmanj toliksen dobiček, da lahko iz tega izplača druge obveznosti, kot kritje splošnih potreb in anuitete za izposojene dolgoročne kredite.

Po osnutku uredbe je skupni proizvod gospodarske organizacije vrednost skupne realizacije blaga in uslug. Pod realizacijo blaga se šteje tudi vrednost dajatev in opravljanje uslug brez povračila.

Skupni proizvod trgovinskih in drugih organizacij, ki se predstavlja z doseženo razliko med prodajno in nabavno ceno, oziroma ceno za usluge ali provizijo.

Nato sledi v osnutku uredbe razdelitev skupnega proizvoda. Gospodarska organizacija nadomesti iz skupnega proizvoda najprej vrednost sredstev porabljenih v proizvodnji (to so materialni stroški in amortizacija) in izpolni določene obveznosti za kritje splošnih družbenih potreb, nato pa izloči sklad minimalnih plač. Ostanek skupnega proizvoda se pa kot dobiček razdeli po določbah te uredbe.

Osnutek nadalje določa v prvem delu poglavja razdelitve skupnega proizvoda, kaj je treba šteti za materialne stroške in kako se obračuna amortizaciza Amortizacija se ugotavlja po vrednosti osnovnih sredstev in njihovi življenjski dobi, vplačuje se v amortizacijski sklad gospodarske organizacije v enakih mesečnih zneskih in z njim načelno razpolaga gospodarska organizacija.

V drugem delu tega poglavja pa so določene obveznosti, ki jih ima osnovna organizacija za kritje splošnih družbenih potreb. Gospodarska organizacija mora izpolniti oziroma vplačati po odbitku vrednosti, porabljenih v proizvodnji, naslednje obveznosti: 1. obresti od vrednosti osnovnih sredstev; 2. obresti od kredita za obratna sredstva; 3. davek od rente; 4. zavarovalne premije in 5. prometni davek. Če gospodarska organizacija doseže dobiček, mora še poleg teh družbenih obveznosti plačati tudi davek od dobička.

Od vrednosti vseh osnovnih sredstev v naturalni obliki plača gospodarska organizacija obresti osnovnih sredstev. Obrestna mera bo enaka za vse gospodarske organizacije. Za izkoriščanje kredita za obratna sredstva se bodo tudi plačevale obresti. Važno je določilo, da plačajo gospodarske organizacije, ki imajo ugodnejše naravne pogoje za dosego večjega dobička, kot druge go-

(Nadaljevanje na 2. strani)

Znižali so cene svojim proizvodom

Jeseniški plavžarji, martinarji, valjavci in drugi kovinarji so 20. avgusta 1950. l. sami začeli upravljati veliki železarski kolektiv. Sadovi tega samoupravljanja so se kaj kmalu pokazali v vsakem pogledu. Vsi skupaj kot celota so zavihali rokave in z mnogo večjo ljubeznijo prijeli za delo. Povečali so delovno disciplino, nenehno so večali svoje strokovno znanje, iz dneva v dan in iz leta v leto so odstranjevali zastarele obrate in neekonomičen način dela. Kapitalna izgradnja je s povečanim tempom gradila nove moderne in mehanizirane obrate, planske naloge in obveze so bile vedno dosežene in presežene, prav tako tudi visoko postavljene norme.

Plavžarji so izvedli rekonstrukcijo plavžev, zgradili so nove moderne pražilne peči za rudo, postavili so nove cowperje za segrevanje zraka, vse to je znatno pocenilo in pospešilo tehnološki proces in dalo boljšo kvaliteto surovega železa. Plavžarji so iz slabše rude in z manjšimi količinami koksa dali veliko več ton kvalitetnega surovega železa.

Njim so s še večjim delovnim poletom sledili martinarji, ki so sami zgradili novo moderno Siemens-Martinovo peč, povečali obrate jeklarne, da je možno varno ekonomično obratovanje. Pripravili so vse potrebno za montažo nove velike 30 tonske elektične peči, ki bo dajala zadostne količine najboljših kvalitetnih in specialnih jekel, ki jih nujno potrebuje naša težka in predelovalna industrija.

Želo delavni so tudi valjavci, ki se mučijo s svojimi zastarelimi obrati. Tudi oni morajo čim prej obnoviti in zboljšati delovne procese. Domači in inozemski trg zahteva od njih čim več kvalitetnih konstruktivnih jekel, lamel in vseh mogočih pločevin, ki jih potrebuje naša brodogradnja in druge predelovalne industrije. Na Javorniku bodo morali v valjarnah izdelovati na stotisoče in stotisoče ton kvalitetnih dinamo in trafo pločevine prav tako tudi pločevine za izdelavo kotlov. Prvi rezultati, ki dajejo možnosti za povečanje storilnosti v valjarnah so že vidni. Na Javorniku v valjarni — 2400 — je že začela obratovati brezhibno velika nova popolnoma avtomatska IGNIS žarilna peč, poleg nje pa tudi adjustažne Sack škarje, to so prvi koraki k obratnim izboljšavam v valjarni na Javorniku; nujno potrebno je tudi urediti vprašanje težke proge, ki nikakor ne more več nemoteno obratovati s tako izrabljenimi dvižnimi mizami, pa tudi doma izdelani valji ne odgovarjajo več potrebam valjarne. Začela so se tudi nujno potrebna dela za dograditev nove valjarne za fino pločevino, ki bo urejena popolnoma na principih sodobne tehnike.

Vse to in še mnoge pridobitve v železarni dajejo možnosti, da se bodo cene železarskim proizvodom znatno znižale že v najbližji bodočnosti.

Na predlog številnih obratnih delavskih svetov, je centralni delavski svet Železarne Jesenice sprejel sklep, da se cene železarskih proizvodov znižajo že v zadnjem kvartalu tega leta za 3%. To je prav gotovo pozitiven sklep, ki ga morajo toplo in navdušeno pozdraviti vsi naši delovni ljudje. To je dragocena pridobitev naše socialistične izgradnje, ki že dobiva jasnejše in koristnejše obrise. Kakor je Železarna znižala cene svojim proizvodom, prav tako jih bodo morali znižati tudi vsi ostali predelovalni kolektivi, ki uporabljajo jeseniške izdelke. To bo dvignilo gospodarsko kupno moč našega dinarja, kar je velik prispevek k dvigu življenjskega ravni našega delovnega človeka.

Ker pa so na Jesenicah in na Javorniku podani najboljši pogoji za še bolj ekonomično obratovanje so kovinarji obljubili, da bodo z novim letom znatneje znižali cene svojim proizvodom. Istočasno pa pozivajo železarji tudi vse ostale delovne kolektive, da tudi oni znižajo cene svojim proizvodom.

Moravčani dobro gospodarijo

Zgradili so novo cesto in most - Napeljali elektriko ter obnovili šolsko in občinsko poslopje

Moravška dolina se na oko ne razlikuje dosti od drugih naših dolin, vendar ima posebnosti, ki jih ni mogoče prezreti. Ta sončna in prikupna pokrajina je v narodnoosvobodilni vojni dosti pretrpela. Bila je baklja upora, ki jo je hotel okupator z vso okrutnostjo uničiti in je zato požigal vasi okrog Moravč. Gorele so vasi Hrastnik, Globočica, Javoršščica, Katarija, Grmače, Trojica, Miklavž, od teh so bile mnoge do tal požgane, dočim so bile same Moravče leta 1944. močno bombardirane. Vse to nasilje pa ni upognilo moravške puntarje, ki so odšli v partizane in v NOB izvojevali svobodo in pregnali tujca s svoje zemlje. Tako opustošeni kraji okoli Moravč so po osvoboditvi terjali mnogo materialnih žrtev in vztrajnosti od naših ljudi, ki so morali obnoviti svoje domačije in vasi in so danes mnoge še lepše, kot so bile nekoč.

Občinski ljudski odbor v Moravčah ima okoli tega še danes polno dela. Materialna sredstva (1,320.000 din), ki jih je letos dobil na razpolago od ljubljanskega okoliškega okr., še zdaleč ne morejo kriti najnujnejših potreb. In vendar, kaj vse so tam to leto naredili. Uvedli so ulično razsvetljavo v Moravčah, Pečah, Vrhpolju in Hrašcah, speljali novo cesto skozi Zalog, znižali cestni klanec na Soteski in pred Češnjico, obnovili šolska poslopja v Moravčah, Trojici in Vrhpolju, šolo v Pečah pa razširili. V Gori pri Pečah so namesto podrtega lesenega mostu čez potok Drtiščico zgradili betonski most, popravili dva perišča in naredili novega. V Moravčah zdaj obnavljajo občinsko poslopje, ki so ga obenem tudi dvignili za nadstropje, kjer bodo stanovanja za uslužbence. Urejen je tudi Zdravstveni dom, v katerem bodo odprli zdaj tudi zobno ambulanto. Samo instrumenti zanjo so občino stali nad 300 tisoč dinarjev.

Na občini delajo na ureditvi zemljiškega katastra, kar je precej zahtevno in težko delo. Rodovitnost zemlje v Moravški dolini je precej različna in najmanj 35% jo odpade na skalovit gorski svet. Vsekakor pa bo tu revizija pravično odmerila davek, s čimer bodo odpadle nevšečnosti, ki so bile doslej večkrat kamen spotike med kmetovalci.

Občinski ljudski odbor v Moravčah, ki marljivo delujejo na vseh toriščih, je iz skromnih razpoložljivih materialnih sredstev naredil doslej več, kot je bilo mogoče. Vsega pa seveda ne zmorejo sami, kajti preveč je še perečih vprašanj, ki čakajo rešitve. Tako čakajo Moravče na kulturni in telovadni dom, ki sta bila med vojno do tal porušena. Čeprav sta KUD »Tine Kos« in TVD »Partizan« zelo delavna, se vendar ne moreta povsem razvijati, ker nimata lastnih prostorov. Igralci KUD »Tine Kos« so pred kratkim uprizorili na prostem igro »Matiček se ženi«, člani Partizana pa so imeli telovadno akademijo. Moravčani so prizadevni, pridni in delavni in prav bi bilo, če bi jim pri tem okrajni ljudski odbor pomagal.

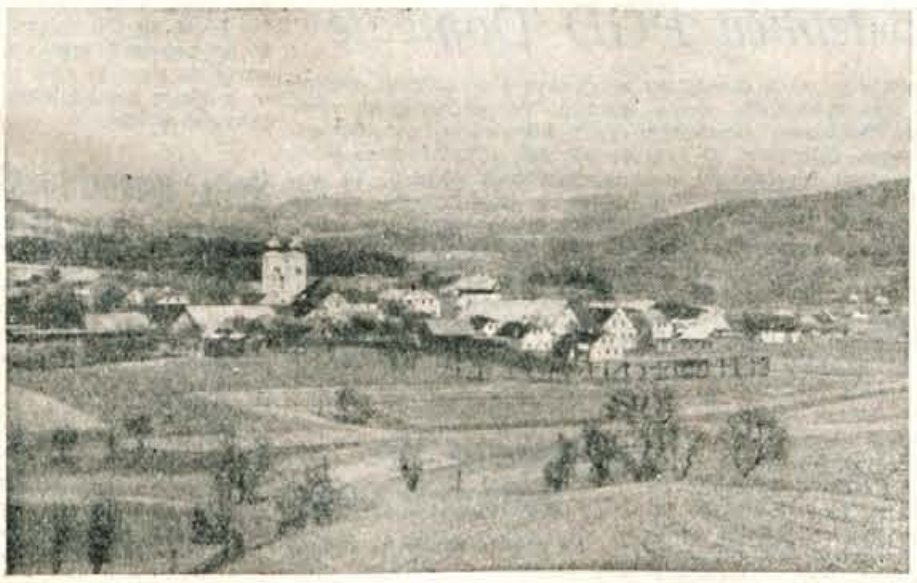

Star partizanski kraj, vas Moravče

Žene za svoj kongres

Žene radovljiškega okraja so na svoji konferenci izvolile tov. Tatjano Simčič, uslužbenko iz tovarne verig in plugov v Lescah, za svojo delegatko na prihodnjem kongresu AFZ Jugoslavije.

Ob tej priložnosti so žene govorile tudi o drugih problemih in težavah njihove organizacije, tako o vprašanju kulturnega in prosvetnega izživljanja žena, o otroških ustanovah itd. Grajale so tudi vodstvo gimnazije v Žirovnici, ki je nekaj dni pred začetkom pouka ukinilo četrti razred gimnazije z izgovorom, da nima dovolj učnih moči in prostorov. To so vedeli tudi ob zaključku prejšnjega šolskega leta.

Nekaj o pritožbah zoper odmero dohodnine

Zvezni Izvršni svet je izdal uredbo o rokih za pritožbe in o reševanju pritožb zoper odločbe o odmeri dohodnine. S to uredbo smo dobili na tem področju točne predpise, ki urejajo pomembno stran glede dokončne odmere davkov. Navedeni predpisi so pomembni za vse davkoplačevalce.

Po tej uredbi je zoper vsako prvostopno odločbo o odmeri dohodnine dovoljena pritožba na komisijo za davčne pritožbe pri okrajnem oziroma mestnem ljudskem odboru v 15 dneh po naznanitvi odločbe o odmeri davka. Zoper odločbo o odmeri dohodnine se lahko pritoži tudi referent davčne komisije prve stopnje, ki je izdala odločbo, zoper katero je vložena pritožba.

Važno je določilo, da pritožba ne zadrži izterjave odmerjenega davka. Finančni organ ljudskega odbora okraja, mesta ali mestne občine s posebnimi pravicami, oziroma davčna komisija prve stopnje naznani na predpisan način odmero davka davčnim zavezancem, poleg tega pa naznani tudi vsem državljanom davčno osnovo dohodnine. To napravi tako, da obesi v osmih dneh po izdaji odločbe javno na vpogled njihov seznam, seveda v kolikor se že ne naznani davčnim zavezancem sama odmera davka, da se razgrnejo javnosti na vpogled razporedi ali drugi seznami.

Važno je tudi določilo, da lahko posamezni državljani u- g o v a r j a j o pri komisiji za davčne pritožbe zoper odločbo o odmeri dohodnine drugega davčnega zavezanca, če mislijo, da je njegova davčna osnova prenizka. Ti ugovori državljanov so dovoljeni do preteka 30 dni od dneva, ko je bil izobešen na vpogled seznam davčnih osnov in so prosti takse.

Referent komisije za davčne pritožbe lahko zoper odločbo komisije za pritožbe poda pristojnemu javnemu pravobranilcu zahtevo za vložitev tožbe zoper odločbe komisije, kadar misli, da je znesek izračunane davčne osnove manjši od zneska, ki ustreza dejanskemu stanju.

Finančni organ, ki sprejme pritožbo, jo mora 15 dni po prejemu odstopiti komisiji za davčne pritožbe s posebnim gradivom in podatki.

Glede javnega naznanja davčnih storitev zasebnikov ter glede vlaganja pritožb in ugovorov se uporabljajo prav tako te odločbe

Tako imamo sedaj na zelo demokratičen način urejen postopek v zvezi s pritožbami zoper odmero dohodnine. Ti predpisi jamčijo, da se bo vsakemu ugotovila dohodninska osnova in dohodek res po njegovih dejanskih dohodkih.

Predmeti iz osnovnih sredstev so v prostem prometu

(Nadaljevanje s 1. strani.)

spodarske organizacije iz iste gospodarske panoge ali iz iste skupine gospodarskih organizacij, tudi davek od rent.

V tretjem delu poglavja razdelitve skupnega proizvoda je govora o skladu minimalnih plač, v četrtem delu pa se obravnava še razdelitev dobička.

Osnutek uredbe o upravljanju z osnovnimi sredstvi gospodarskih organizacij

Z osnovnimi sredstvi upravljajo delovni kolektivi gospodarskih organizacij v korist družbene skupnosti na podlagi socialistične demokratične pravice samoupravljanja proizvajalcev v gospodarstvu. Upravljanje sestoji v pravici gospodarskih organizacij, da uporablja osnovna sredstva in da izvršuje druge pravice po predpisih te uredbe in drugih predpisov.

Načrt določa, kaj so osnovna sredstva, nato pa navaja, da gospodarska organizacija odgovarja družbi za celotno vrednost osnovnih sredstev, ki jih upravlja in ki jih mora vzdrževati v polni vrednosti. Nadomestiti mora družbi vsako zmanjšanje vrednosti osnovnih sredstev. Gospodarske organizacije bodo morale plačati družbeni skupnosti obresti od vrednosti osnovnih sredstev, kar je navedeno že v osnutku prve uredbe. Amortizacija se bo izvajala po predpisih te uredbe in še po drugih predpisih.

Predmeti iz osnovnih sredstev so v prostem prometu, t. j. da se lahko prodajajo kakor je predvideno s to uredbo. Gospodarska organizacija lahko poveča osnovna sredstva z nakupom iz sredstev dolgoročnih kreditov, ali iz sredstev, s katerimi samostojno razpolaga. Nadzor nad upravljanjem nad osnovnimi sredstvi bodo opravljale finančne in druge inšpekcije.

Predmete osnovnih sredstev se ne more dati v zakup razen v izjemah, ki so določene v uredbi.

Gospodarska organizacija pridobiva osnovna sredstva s pogodbo o nakupu, izdelavi ali graditvi in s proizvodnjo v lastni režiji. Med poslovanjem gospodarske organizacije se pridobivajo osnova sredstva iz sredstev amortizacijskega sklada in sredstev dolgoročnih kreditov ali iz sredstev, s katerimi gospodarska organizacija samostojno razpolaga.

Vrednost osnovnih sredstev ugotavlja okrajni (mestni) ljudski odbor komisijsko pred registracijo gospodarske organizacije, pri tistih gospodarskih organizacijah, ki pa so že registrirane, pa po ocenitvi opravljene po odločbi o cenitvi osnovnih sredstev gospodarskih podjetij (Uradni list FLRJ št. 58-52.

Vrednost osnovnih sredstev, pridobljenih s pogodbo o nakupu, izdelavi ali graditvi, sestoji iz njihove nabavne cene, stroškov dostave in montaže, vrednosti osnovnih sredstev, ki so izdelana v lastni režiji, ali pa iz tržne cene in montažnih stroškov. Zaradi usklajevanja v vrednost osnovnih sredstev z ribenjem njihovih cen na tržišču, bodo morale gospodarske organizacije opraviti v določenih časovnih razdobjih valorizacijo s pomočjo faktorja popravka vrednosti, ki bo določen z zveznimi predpisi.

Gospodarska organizacija mora varovati, redno vzdrževati in upravljati osnovna sredstva s skrbnostjo dobrega gospodarja. Škodo povzročeno na osnvnih sredstvih trpi gospodarska organizacija iz sredstev s katerimi samostojno razpolaga v kolikor se povrnitev škode ne more doseči na podlagi zavarovanja ali kako drugače. Za kritje škode služi tudi zaslužek delavcev in uslužbencev gospodarske organizacije, razen sklada minimalnih plač. Amortizacije se vplačuje v korist amortizacijskega sklada gospodarskih organizacij. Sredstva tega sklada služijo izključno za nadomestitev vrednosti osnovnih sredstev oziroma za njihovo investicijsko vzdrževanje.

Predmeti iz osnovnih sredstev se odpišejo, ko postanejo neuporabljivi zaradi fizične izrabljenosti, ali tehnične zastarelosti, ali pa če propadejo. O odpisu odloča delavski svet.

Osnutek vsebuje nadalje odločbe, ki urejajo promet z onovnimi sredstvi njihov prevzem po okraju ali mestu ob likvidaciji gospodarske organizacije.

Evidenco o stanju in spremembah vrednosti osnovnih sredstev se bo morala voditi v knjigovodstvu gospodarske organizacije in pri komunalni banki.

Končno navaja uredba še kako bo finančna inšpekcija opravljala nadzorstvo nad upravljanjem z osnovnimi sredstvi in upravno kazenske določbe za kršitev predpisov te uredbe.

Prostori so res premajhni

Iz skromnih začetkov (v začetku so popravljali samo lažje poškodbe vozil) se je Okrajna mehanična delavnica v Radovljici razvila v lepo podjetje, ki zaposluje že nad 30 ljudi. Sedaj so že pričeli z večjimi deli. Tako že samostojno izdelujejo karoserije za vse vrste avtomobilov itd. Prostori, kjer so delavnice, pa so občutno premajhni. Podjetje ima že 5 obratov in sicer mehanični, ključavničarski, finomehanični, karoserijski in galvanični obrat. Torej 5 obratov, ki pa so vsi v zelo neprimernih prostorih. Stisnjeni so v dveh delavnicah, kar vsekakor ni vzpodbudno. Galvanični, ključavničarski in finomehanični oddelek so vsi v enem lokalu, ki ima približno 80 m² in v katerem je zaposlenih 15 ljudi. V delavnici so še stroji in delavci se morajo pri delu drug drugemu umikati. Poleg tega pa je v delavnici tudi skladišče železnega materiala in gotovih izdelkov. Torej res slab prostor za delavnico, ki je edina te vrste v okraju in zato tako potrebna. Pri tem pa je težko razumljivo, zakaj je lokal bivše pekarne ravno nasproti te delavnice že več let zaprt. Res je, da po zakonu lastnik prosto razpolaga z lokalom, vendar bi tudi lastniki morali razumeti družbeno potrebo po uslužnostnih podjetjih, ki kljub dobri volji ne morejo razviti svoje dejavnosti.

Mehanični obrati ob Gorenjski cesti so prav tako zaradi svojega razširjenega dela v neprimernih prostorih. Brušenje valjev, vlivanje batov, lakiranje vozil, izdelovanje karoserij, generalne reparature v dveh obratnih delavnicah je precej težko delo, kajti tudi tukaj so delavci drug drugemu v napotje. Zaradi številnih interesentov morajo mehaniki ob vsakem vremenu delati na prostem, kjer so tudi čez noč spravljena vozila, kar ni ravno razveseljivo, niti za podjetje, niti za lastnika avtomobila. Seveda na ta način zmanjka tu pa tam kakšen važen sestavni del avtomobila, ki ga mora nato podjetje nadoknaditi iz svojega žepa, poleg materialne škode, ki jo trpi podjetje, izgublja delavnica kljub delovnim uspehom svoj dober glas.

Za lakiranje vozil bi morali imeti popolnoma zaprt in čist prostor, saj to zahtevajo tehnični in higienski predpisi.

Kljub vsem naštetim težavam je delavnica imela do avgusta 5 milijonov prometa ter svoje dolžnosti do skupnosti v redu izpolnjuje. Podjetje ima »težke boje« za obratne kredite. Prvotni kredit je bil na podlagi povečanja obvez proti družbenemu planu povišan, mesec dni kasneje pa zopet znižan, ne glede na gospodarsko stanje mehanične delavnice. Zaradi tega ima delavnica težave z nabavo materiala, posledica pa je zastoj v razvoju in delu podjetja.

Uprava podjetja išče izhoda iz te zagate. Primerni prostori z minimalno adaptacijo bi bili bivše garaže OKAP v Lescah, ki trenutno spadajo k tovarni »Pletenina« v Lescah. Tovarna svojih obratov verjetno ne bo mogla razširiti v te garaže, ker so za tekstilno stroko neprimerni. Še boljša rešitev pa bi bila nova gradnja, morda ob križišču Ljubljana — Jesenice — Bled, kjer bi bil res idealen prostor za mehanično delavnico. Po vsej verjetnosti bi to koristilo tudi turizmu v gorenjskem letoviščarskem kotu, ki nima nobene moderne avto-mehanične delavnice. Poleg tega pa bi v večjih prostorih delavnice lahko izdelovala predmete, za katere je na trgu veliko povpraševanje, pa jih zaenkrat ne more proizvajati. Zaposlili bi lahko tudi veliko več ljudi, ki bi tu našli primerno delo. Mimogrede omenimo, da so sedanji obratni prostori last Uprave cest in jih bo mehanična delavnica v kratkem morala zapustiti, ker jih Uprava cest rabi za svoja dela.

Kmetijski svetovalec

Škrlup ali krastavost

V deževni pomladi uniči škrlup — glivična bolezen — precej sadja. Letos smo imeli velikansko škodo na jablanah in hruškah, ker sta bila deževna pomlad in poletje. Lahko rečemo, da imamo 50—70% sadja okuženega od škrlupa. Dež je preprečil škropljenje sadja spomladi, tako da se je škrlup v veliki množini lahko razširjal.

Potrebno je, da vemo, kakšna bolezen je škrlup, kako se širi in na koncu, kakor jo bomo omejili in uničili.

Rekli smo, da je škrlup glivična bolezen, ki se pojavlja na listih in plodovih in pušča črnikaste lise in kraste. Okuženo listje odpade že poleti, plodovi ostanejo drobni in gnijejo že na drevesu. Na listju jablane so pege na zgornji strani, na listju hruške pa pretežno na spodnji strani.

Škrlup prezimuje v tako zvanih peritecijah ali zimskih plodiščih, ki so v odpadlem listju. Spomladi od začetka aprila do julija plodišča pokajo ob toplem dežju. V plodiščih so dozoreli tako zvani zimski trosi zelo majhne in veter jih raznaša tudi na daljavo več kilometrov od okuženega sadovnjaka. Askospore padajo na listje in plodove. Če so listi in plodovi mokri pri toploti okrog 25° C trosi vzkalijo v podgobje — micelij, ki prodira v zelen list ali plod in povzroča znane pege in kraste. Poleti še razvije poletno trosje, ki služi samo razširjanju bolezni čez poletje. V jeseni se tvorijo zimska plodišča — peritecije in spomladi imamo spet okužbo.

Ali je mogoče preprečiti pojavo škrlupa? Lahko rečemo, da s pravočasnim spomladanskim škropljenjem, ko se prično brsti odpirati, preprečimo prvo okužbo z zimskim trosjem. Če smo jeseni ali zgodaj spomladi pograbili in sežgali odpadlo listje v sadovnjakih, kjer so zimska plodišča, bomo imeli še večji uspeh s spomladanskim škropljenjem. Moramo preprečiti, da zimski trosi — askospore vzkalijo v micelij. Kako? Pred cvetjem škropimo z bakrenimi pripravki.

Prvič škropimo preden se brsti odpro in se vidijo že zeleni lističi, to je konec marca in v začetku aprila. Škropimo z 2 procentno bakreno-apneno brozgo (bordoška). Pozneje bi bordoška brozga povzročila opekline na listju. Lahko opravimo istočasno zimsko in prvo poletno škropljenje na ta način, da primešamo na 100 litrov 2 procentne bordoške brozge 0,5 do 1 kg rumesana.

Drugič škropimo neposredno pred cvetjem, ko so vsi cveti še zaprti. Takrat so mali zeleni lističi za bakrena škropiva zelo občutljivi, zato uporabljamo za škropljenje 2 procentno žvepleno-apneno brozgo ali kalifornijsko.

Tretjič škropimo neposredno po cvetju, ko beli cvetni lističi že odpadejo, spet z 2 procentno žvepleno-apneno brozgo. Lahko uporabimo ½ procentni nosprasit.

Četrtič škropimo konec julija ali v začetku avgusta z ¾ — ½ procentno bordoško brozgo in na ta način obvarujemo zimske sorte od škrlupa ter istočasno povečamo trpežnost sadja v shrambi.

Nekatere sorte jabolk so zelo občutljive za škrlup, kakor n. pr.: zlata parmena, boskopski kosmač, bojkovo jabolko, Baumanova reneta, beličnik, kardinal in druge.

S 4 kratnim poletnim škropljenjem bomo sigurno obvarovali naše sadovnjake zlasti v deževnih poletjih od škrlupa in imeli lepo, zdravo in trpežno sadje. Sredstva, vložena za škropljenje, bomo dobili povrnjena z dobrim in zdravim sadjem.

Lepa planinska svečanost na Kamniškem sedlu

Lepo število planincev je v nedeljo pohitelo na Kamniško sedlo k proslavi 60-letnice PD Kamnik. Ob tej priliki so kamniški planinci odprli tudi povečano in prenovljeno kočo na Kamniškem sedlu, ki so jo zgradili že l. 1906. Po zgraditvi koče na Starem gradu in obnovitvi koče na Kokrškem sedlu, je to že tretje večje delo kamniških planincev, ki so s tem dokazali veliko delavnost in požrtvovalnost. Za povečanje koče na Sedlu so morali prenesti iz Kamniške Bistrice v višino 1900 m nad 30.000 kg gradbenega materiala. Člani pa so opravili okrog 3000 ur prostovoljnega dela. Čeprav so hiteli se je delo zavleklo do konca avgusta. Otvoritveno svečanost je začel z nagovorom tajnik PD Kamnik tov. Štefan Repanšek, nato je govoril še predsednik tov. Karl Benkovič in zastopniki drugih Planinskih društev. S svečanosti je bil poslan brzojavni pozdrav predsedniku republike maršalu Titu, ki se je pod Kamniškim sedlom že večkrat mudil. Slavnost so zaključili pevci »Lire«, ki so zapeli nekaj planinskih pesmi.

Zakaj ni bilo zastave?

Vse železniške postaje na progi Ljubljana—Okroglica so bile svečano okrašene, ali pa so imele razobešene vsaj državne zastave in s tem pokazale pravilen odnos do tega pomembnega zgodovinskega dogodka.

Z začudenjem pa smo opazili, da na železniški postaji Otoče ni bila razobešena zastava, kaj šele, da bi bila postaja okrašena. Bilo je že več podobnih primerov na tej železniški postaji. Ne vem, ali morebiti šefu postaje ni po volji, da se zastava razobeša. V kolikor pa je krivda na drugih uslužbencih je pač njegova dolžnost, da jih na to opozori ter ne dopušča, da bi se kaj podobnega še kdaj dagajalo.

vec

„Glas Gorenjske" v vsako hišo

Livarski pesek kopljejo

Vsake četrt ure drvijo sem in tja po cesti Domžale—Moravče težki kamioni. V Domžale prihajajo polni različnega livarskega peska, tu ga odložijo na vagone in zopet hitijo po nove zalihe. Tako dan za dnem. Tudi pozimi in v mrazu. Če je potrebno, ga naložne na dan tudi do 30 vagonov.

Trenutno je okrog Moravč osem peskolomov, kjer kopljejo 10 različnih vrst livarskega peska. Z njim zalagajo vse naše železarne, livnice in jeklarne. Pesek je kvaliteten in po njem je veliko povpraševanje tudi v tujini. Posebno letošnjo zimo so delavci »Kremena« imeli toliko dela, da so delali vse nedelje in praznike, da so zmogli vsa naročila. Okrog 50 delavcev je dnevno izkopalo in naložilo 150 ton peska. Zelo bogat je peskolom v Drtiji, kjer so naleteli tudi na najboljši bel pesek, ki se uporablja za brušenje in izdelavo livarskih jeder. Žila je precej bogata in ga bo dovolj, ne samo za domače potrebe, ampak tudi za izvoz. Dočim je ta žila precej globoko v zemlji, so ostale vrste livarskega peska tu v velikih plasteh skoraj na vrhu zemlje. Največja globina znaša od 10 do 15 metrov.

Delovni kolektiv »Kremena«, ki spada pod keramično-kemično industrijo v Kaamiku je že okrog 1. avgusta izpolnil letošnji družbeni plan v celoti in zdaj nabira nove viške k temu dragocenemu prispevku svoje delovne storilnosti.

75-letnica PGD Domžale

V nedeljo so imeli domžalski gasilci lepo svečanost: proslavili so 75-letnico uspešnega društvenega delovanja. O tem je na svečani dopoldanski seji poročal bivši dolgoletni društveni tajnik Vinko Fledin, predstavniki množičnih organizacij in društev pa so slavljencu čestitali k lepemu jubileju.

Popoldne so bile pred tovarno »Toko« in Usnjarskim tehnikumom gasilske vaje, ki so jih uprizorili domači gasilci, nakar je bil na športnem stadionu zbor gasilskih čet z območja domžalske občine. Od tu so gasilci odšli v sprevodu na Glavni trg, kjer je bilo svečano zborovanje. Zbranim gasilcem je govoril tov. Tratnik, poveljnik okrajne gasilske zveze in v svojem govoru podčrtal pomen gasilske organizacije v socialistični družbi ter čestital domžalskim gasilcem k 75-letnici uspešnega dela. Na zborovanju sta govorila tudi tov. Finžgar, sekretar občinskega komiteja ZK in tov. Zule, predsednik LOMO Domžale, ki sta povdarjala potrebo po poglabljanju socialistične miselnosti med gasilstvom in vzpodbujala k večjemu udejstvovanju v množičnih organizacijah. Po končanem zborovanju je bil svečan mimohod gasilskih čet, v katerem so prvič nastopili tudi pionirji. 70 pionirjev je kar korajžno prikorakalo mimo slavnostne tribune, saj je bil to njihov prvi nastop tudi prisrčno pozdravljen. Prav tako je bila pozdravljena ženska gasilska četa iz tovarne sanitetnega materiala na Viru, ki se še posebno odlikuje z vzorno disciplino.

Tekmovanje železničarjev

V okviru Direkcije državnih železnic v Ljubljani tekmujejo vsi odbori PLZ in sicer z namenom, da bi se železniški uslužbenci ponovno praktično in teoretično izpopolnili v vseh panogah PLZ. Kakor ostali tekmujejo tudi jeseniški železničarji, ki so se odločili doseči eno prvih mest. Tekmovanje bo trajalo od 1. oktobra do 20. novembra. Koristno in lepo bi bilo, da bi se železničarjem priključili tudi ostali odbori PLZ.

Lepo dejanje železarjev

Jeseničanom je še v spominu Rozka Debeljakova, ki se je 15. julija smrtno ponesrečila v jeseniški železarni. Rozka je ena od petih letošnjih ponesrečencev, ki so našli smrt pri opravljanju svojega poklica, a zasluži mnogo več pozornosti, kajti zapustila je šest nezakonskih in nepreskrbljenih otrok. Upravni odbor železarne se je sirot lepo usmilil. Za vsakega otroka je odobril po 10.000 din in nakazal denar v ljubljansko mestno hranilnico. Pa tudi člani obrata, kjer je bila Rozka zaposlena so zbrali veliko denarja. Minuto sredo je organizirala jeseniška železarna v Tolminu kosilo za vseh 6 sirot. Prišli so tudi zastopniki množičnih organizacij iz Tolmina. Zastopnik železarne je vročil sirotam oz. njihovim varuhom hranilne knjižice in jih bogato obdarli. Jeseniški železarji so se pa istočasno spomnili tudi organizacij v Tolminu in izročili njihovim predstavnikom praktična darila. Zopet so bili železarji tisti, ki so pokazali pravo razumevanje do sirot in zato zaslužijo za svojo v resnici humano potezo vse priznanje.

Seja gospodarskega sveta v Skofji Loki

Gospodarski svet LOMO je na svoji zadnji seji obravnaval reorganizacijo trgovske mreže, za kar so dale povod nepravilnosti v podjetju »Loka. Svet je sklenil, da je potrebno te stvari najprej skupno z delovnimi kolektivi dobro pretresti in šele nato preiti h konkretnim oblikam reorganizacije. Na seji je podala poročilo o mestni ekonomiji posebna komisija, ki je bila postavljena, da razišče poslovanje in s tem v zvezi nepravilnosti na ekonomiji. Komisija bo še nadalje kontrolirala delo ekonomije, ki se bo v jeseni priključila k večjemu podjetju. Na seji se je določil tudi jesenski obratovalni čas. Končno se je pristopilo k predlogu za nadaljno izgradnjo mesta za leto 1954, kar bodo pretresali zbori volivcev in šele nato bo napravljen dokončen sklep.

Šah • Telesna vzgoja • Šport

Naši alpinisti so se vrnili s švicarskih gora

(Povzpeli so se na 8 granitnih zasneženih in poledenelih vrhov, ki presegajo višino 4.000 m in se s temi uspehi uvrstili med najbolj uspešne naše alpiniste.)

V sklopu Planinskega društva Jesenice, ki slavi letos 50-letnico plodonosnega dela, deluje zelo številen in marljiv alpinistični odsek. Ta odsek je med najbolj delavnimi alpinističnimi odseki v Sloveniji, saj deluje v njem veliko naših priznanih mladih alpinistov in mnogo požrtvovalnih in nesebičnih gorskih reševalcev, ki radi pomagajo vsakomur, ki je v gorah potreben pomoči. Mladi jeseniški plezalci in alpinisti so domači v vseh naših stenah. Vsa leta so bili tudi v sestavu republiških in zveznih alpinističnih odprav. Povzpeli so se na številne vrhove avstrijskih, italijanskih in francoskih gora, le v prekrasni švicarski svet doslej še niso uspeli priti. To leto se jim je tudi ta želja uresničila. Ob izdatni pomoči mestnega in okrajnega ljudskega odbora in sindikalne organizacije v Železarni jim je uspelo zbrati potrebna sredstva za odpravo v švicarske gore. Pri tem pa so jim pomagala še druga podjetja in delovni kolektivi (Elan, Motor iz Škofje Loke in direkcija Transjuga iz Ljubljane).

V zadnji polovici preteklega meseca je odpotovalo 7 najboljših alpinistov v Švico.

Najprej so hoteli videti cilj vseh alpinistov, ponosno piramido Matterhorn (4.505 m). V okolici Zermatta, to je v Valliških gorah so se povzpeli na Dufourspitze (4.612 m), v skupini Monte Rosa. Dva najboljša alpinista sta se povzpela na čez 1.200 m visoko severo-zapadno steno Breithorna (4.171 m). Stena je silno strma (preko 60°) in vkovana v pravi zrcalni led (pozni poletni čas); plezalca sta bila na turi polnih 31 ur, v sami steni pa 18 ur in sta morala plezati tudi ponoči. Vsi udeleženci odprave so se povzpeli na Matterhorn po švicarskem Herli grebenu. Na Matterhorn so šli iz Zermatta in tudi sestopili znova v Zermatta. Na poti so bili nepretrgoma polnih 20 ur, prehodili in prepleza li so višino od Zermatta (1.620 m) do samega vrha Matterhorna (4.505 m), kar je izreden podvig, ki so se mu čudili številni inozemski turisti, pa tudi zermatski gorski vodniki. Na Matterhorn so plezali popolnoma samostojno, brez vodnikov. Posamezne naveze jeseniških alpinistov so se povzpele samostojno še na Dent Blanch (4.359 m), na Ober Gabelhorn (4.073 m) in na mnoge druge vrhove v okolici Matterhorna. Zaradi poznega poletja, ledu in padajočega kamenja niso mogli izvesti vzpona na Dent Hereins (4.173 m), ki velja za skrajno težko turo.

Ko so bili izvedeni predvideni vzponi v skupini Matterhorna so se podali naši alpinisti v skupino Berner Oberland. Obiskali so Lauterbrunnen dolino in se povzpeli iz malega Scheidegga po zahodni steni na 3.974 m visoki vrh Eigerja, ki je znan po svoji 1.800 m visoki severni steni, ki je bila premagana leta 1939. od najboljših nemških in avstrijskih alpinistov in je veljala za največji problem v Alpah. Do danes je ta zloglasna stena zahtevala čez 20 smrtnih žrtev iz vrst najboljših svetovnih alpinistov. Tudi v tej gorski skupini mladi alpinisti niso mogli izvesti vseh nameravanih vzponov (na Jungfrau), ker je bilo v stenah preveč ledu in so se lomili ogromni seraki. Z vrha Eigerja so se vrnili alpinisti skozi dolino Grindelwald, kjer so imeli edinstveno priložnost opazovati severno steno Eigerja.

S temi velikimi uspehi so se jeseniški alpinisti po štirinajstdnevnem bivanju v Švici vrnili domov. Njihovi uspehi se dajo primerjati z uspehi, ki so jih dosegle druge naše naveze, ki so bile to poletje v Dolomitih, Wetterstëinu, Wilder Keiserju in Karwendlu.

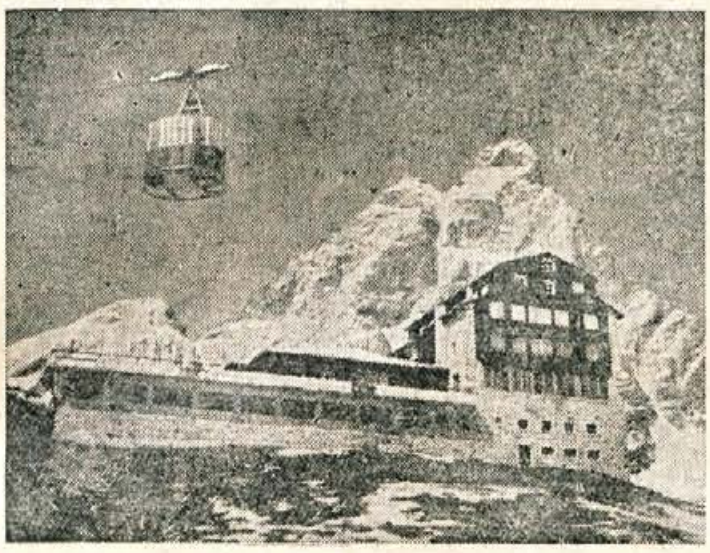

Z vzpenjačo se povzpneš 3500 m visoko na Matterhorn

Jeseniški športniki so zelo delavni

Odkar so združili in uredili svoje vrste opažamo med jeseniškimi športniki veliko vsestransko prizadevnost. Hokejisti se trudijo, da vsaj do zime zgrade novo moderno ledarno, ki bo osnova za zgraditev umetnega drsališča, ki bo služil njim, umetnim drsalcem in sploh našemu drsalnemu športu. Ledarna in umetno drsališče bosta zgrajena še to jesen. Slovesna otvoritev bo na praznik republike — 29. novembra.

Prav tako so pričeli z začetnimi deli pri izgradnji moderne gondolske žičnice z Jesenic na Mežaklijo, kjer že stoje domovi jeseniških delovnih ljudi. Žičnica bo zgrajena po zgledu najmodernejših žičnic, ki se trenutno grade v svetu. Žičnica bo lahko prepeljala na višino 1.000 m v eni uri 100 ljudi. Imela bo spodnjo, srednjo in zgornjo postajo s potrebnimi prostori: restavracijo, ležišči in zajtrkovalnicami. Spodnji del žičnice bo razsvetljen in bo tako možen tudi nočni trening ali tekmovanje. Jeseniški alpski smučarji so že trasirali z vrha Mežaklje prav do mesta več prog (smuk in slalom). Žičnica bo gotova do 29. novembra 1954, seveda če ne bodo prišle vmes nepredvidene tehnične težave.

Kakor te športne gradnje je na Jesenicah nujno potrebno zgraditi tudi moderno kopališče in termalni bazen.

Jeseniški strelci, ki so včlanjeni v strelski družini »Matija Verdnika-Tomaža« so zgradili novo moderno strelišče, kamor hodi danes veliko Jeseničanov. Tam se vadijo rezervni oficirji, člani ZB, pionirji in mladinci, ki kažejo veliko veselja in navdušenja za strelski šport.

V športnem parku bodo zgradili še to jesen keglači novo kegljišče, kar bo gotovo dvignilo zanimanje za kegljaški šport, ki ima na Jesenicah mnogo navdušenih pristašev in dosega lepe uspehe na mnogih tekmovanjih.

Spored nogomet. prvenstva Gorenjske

V Kranju igrišče Korotana:
Ob 9. uri **Projektor : Železniki,** službujoči Bradaška;
ob 10.30 **Gumar : Bled,** službujoči Bradaška;
ob 12.45 uri **Korotan : Jesenice pionirji,** službujoči Hilčev Rudi;
Ob 13.30 uri **Korotan : Jesenice mladinci,** službujoči Hilčev Rudi.

V Tržiču igrišče Ljubelja:
Ob 15.15 uri **Ljubelje : Prešeren,** službujoči Brezar;
ob 16. uri **Ljubelj : Ločan mladinci,** službujoči Brezar.

Na Bledu igrišče Bleda:
Ob 15. uri **Bled : Projektor mladinci,** službujoči Canjko.

V Škofji Loki igrišče Ločana:
Ob 15. uri **Ločan : Jesenice B,** službujoči Matija Trebše.

Na Hrušici igrišče Hrušica:
Ob 15. uri **Hrušca : Ljubelj,** službujočega določi Hrušica.

V Lescah igrišče Prešerna:
Ob 15. uri **Prešeren : Korotan B,** službujoči Vovk.

*

Prvenstvena nogometna tekma II. republiške lige med »Slavijo« iz Ljubljane in »Virtusom« iz Duplice pri Kamniku je v nedeljo privabila na Duplico dokaj občinstva. Po napeti in lepi igri se je tekma končala z rezultatom 1 : 1, kar je za dupliški »Virtus« velik uspeh.

Gorenjski strelci so tekmovali

V nedeljo, 13. t. m. je bil na Jesenicah strelski troboj med strelsko družino »Jože Jereb« iz Kranja, »Anton Štefe« iz Tržiča in »Heroja Matija Verdnika-Tomaža« Jesenice. Zmagali so marljivi Tržičani z 1121 krogi in Kranjčani z 908 krogi. Ekipa članov iz Tržiča je dosegla 399 krogov, Jesenice 360 krogov in Kranj 303 kroge, ekipa članic iz Tržiča je dosegla 512 krogov, iz Kranja 438 krogov in Jesenic 403 kroge; ekipa mladincev z Jesenic 242 krogov, iz Tržiča 210 krogov in iz Kranja 167 krogov. Med posamezniki so zmagali: med člani Brejc Slavko iz Tržiča s 96 krogi pred Seknetom z Jesenic z 92 krogi; med članicami je zmagala Kaštivnik Tončka iz Tržiča z 124 krogi pred Kranjčanko Muršičevo s 107 krogi; med mladinci je zmagal Rozman Dani iz Tržiča s 73 krogi pred Jeseničanom Nagode Ignacem s 70 krogi.

Organizacija tekmovanja ni bila najboljša. Vidi se, da Jeseničani v tem pogledu še nimajo dovolj izkušenj. Sicer se je tekmovanje odvijalo v tovariškem tekmovalnem duhu. Strelci iz Kranja in Tržiča so Jeseničanom čestitali za njihov trud, ki so ga vložili pri gradnji modernega strelišča. Zmagovalci so po končanem tekmovanju prejeli lepe nagrade. Strelci so želeli še takih srečanj, ki bodo poživela razvoj strelstva na Gorenjskem in so s tem krepila obrambeno sposobnost naših ljudi.

ODBOJKA

Kamnik vodi v zahodni skupini I. slovenske lige v odbojki. Dobil je obe odigrani tekmi v jesenskem prvenstvu in sicer z AOK II in Železničarjem II. Oba je premagal z rezultatom 3 : 1.

KV Mannheim : KK Kranj

V sredo zvečer sta se v Kranju pomerili kegljaški moštvi državnega prvaka Zah. Nemčije — Mannheim in Kranj. Po razburljivem poteku tekmovanja so domačini zabeležili lepo in pomembno zmago z razliko 125 kegljev. V domačem moštvu so bili najboljši Starc (423), Ambrožič (409) in Debeljak (403), pri gostih pa prvak Zahodne Nemčije Spatz (406). Končni rezultat dvoboja je bil 2376 : 2242 v korist Kranja.

Na nogometnih igriščih se je pričelo . . .

V nedeljo je začelo nogometno prvenstvo v zahodni slovenski ligi. Naša gorenjska predstavnika ŠK Jesenice in Domžale sta morala na pot v Novo Gorico in Koper. Po rezultatih sodeč, sta se na prvi start slabo pripravila, saj sta oba morala prepustiti točke na vročih primorskih tleh.

Branik (Nova Gorica) :
Jesenice 4 : 1 (3 : 1)

Na igrišču v Novi Gorici sta se v prvenstveni nogomet. tekmi zahodne slovenske lige srečali moštvi Jesenic in domačega Branika. Pred 1000 gledalci se je odvijala lepa prvenstvena tekma, v kateri si je domači Branik z veliko borbenostjo že v prvem polčasu priboril veliko prednost. Na odmor sta odšli moštvi z rezultatom 3:1.

V drugem polčasu so domači igralci precej popustili in je bila igra povsem enakopravna. Jeseničani v tem delu igre niso znali izkoristiti nekaj ugodnih priložnosti, dočim je Branik uspel povečati rezultat na 4:1.

Aurora (Koper) :
Domžale 3 : 0 (0 : 0)

V Kopru so se borbeni Domžalčani dobro držali v prvem polčasu, ki se je končal z rezultatom 0:0. V drugem polčasu pa so igralci Aurore izkoristili prednost domačega igrišča in zaigrali z velikim poletom. Tri napake obrambe gostujočega moštva in že so Domžalčani prejeli tri gole.

Rezultat tekme je realen. Gledalcev na tekmi je bilo okoli 800.

*

REZULTATI NEDELJSKEGA KOLA GORENJSKEGA NOGOMET. PRVENSTVA

Jesenice : Projektor (pionirji)	**2 : 1**
Ljubelj : Korotan (pionirji)	**2 : 1**
Jesenice : Projektor (mladinci)	**4 : 0**
Ljubelj : Korotan (mladinci)	**4 : 6**
Ločan : Bled (mladinci)	**5 : 0**
Projektor : Bled	**3 : 2**
Korotan B : Gumar	**10 : 0**
Prešeren : Ločan	**3 : 1**
Ljubelj : Železniki	**6 : 1**

S sodišča

A. E. iz Savodenj je dne 23. avgusta 1952 v večernih urah pri gostilni »Sora« v Žireh ukradel moško kolo (vredno ca 20.000 din), ki ga je tam postavil Marijan Praprotnik. Z ukradenim kolesom se je odpeljal najprej domov, naslednji dan pa na Jesenice, kjer je zaposlen. Na glavni obravnavi se je izgovarjal, da je našel kolo v vasi Fužine na poti čomov in da se je mislil z njim peljati le na Jesenice, tam pa ga izročiti organom Ljudske milice. To pa mu je bilo preprečeno zaradi predčasne aretacije, ki je sledila 2 dni po prihodu na Jesenice. Zanikal je, da je mislil kolo ukrasti, temveč da si ga je le izposodil, ker ga je našel na cesti. Sodišče njegovemu zagovoru ni moglo verjeti, posebno še, ker je neka priča videla zvečer nekega njemu podobnega moškega, ko je s kolesom tekel po cesti iz Žirov proti Fužinam. Za tatvino kolesa ga je sodišče obsodilo na 5 mesecev zapora, kolo pa je bilo vrnjeno lastniku.

F. K. in **J. K.** oba doma iz Žirov sta se že dalj časa ukvarjala s prekupčevanjem živine. Po raznih krajih Hrvatske in Slovenije sta kupovala konje in drugo živino, ki sta jo potem direktno ali s pomočjo nadaljnih zamenjav prodajala naprej. Tako je bilo ugotovljeno, da je F. K. za nadaljno prodajo nakupil najmanj 23 glav živine, J. K. pa 15 glav konj in druge živine. Seveda sta pri teh kupčijah tudi oba primerno zaslužila. Na sodišču so jima bile vse kupčije dokazane s pričami, pa tudi sama sta prekupčevanje priznala. F. J., ki je bil že zaradi kupčij predkaznovan in ker se je ukvarjal s kupčijami bolj na veliko, je bil obsojen na 2 meseca zapora in 20.000 dinarjev denarne kazni; J. K., ki še ni bil kaznovan in je tudi nekoliko manj kupčeval ter mora skrbeti za precej veliko družino, pa je bil obsojen na 1 mesec zapora pogojno za dobo 2 let.

LJUDSKI ODBOR MESTNE OBČINE V KRANJU

obvešča vse interesente, ki so na podlagi «Razpisa javne dražbe o prodaji stanovanjskih hiš iz splošnega ljudskega premoženja«, predložili pismene ponudbe, da bo dražba z odpiranjem kuvert v torek, dne 22. septembra 1953.

Vsi ponudniki naj se zglasijo ta dan ob 9. uri v sejni dvorani Ljudskega odbora mest. občine Kranj, kjer bo javna dražba.

OBJAVE • SPOREDI • OGLASI

GLEDALIŠČE

Prešernovo gledališče, Kranj

Petek, 18. septembra ob 18. uri: Klabund, »Krog s kredo«. Red Inteks.

Sobota, 19. septembra ob 20. uri: Klabund, »Krog s kredo«. Izven.

Nedelja, 20. sept. ob 16. uri: Klabund, »Krog s kredo«. Izven.

Petek, 25. septembra ob 20. uri: Ivan Cankar, »Hlapci« - premiera. Izven.

V vlogi Jermana nastopata v alternaciji Janez Eržen in Jože Kovačič. — Premiersko predstavo bo odigral Janez Eržen.

KINO

Kino »Radio«, Jesenice: do 20. septembra italijanski barvni film »Bagdadska roža«; 21. do 23. septembra angleški film »Omnibus Trio«; 24. do 27. septembra ital. film »Sanjala sem o raju«. Predstave ob delavnikih ob 18. in 20. uri, ob nedeljah ob 16., 18. in 20. uri. V nedeljo matineja istega filma (vstopnina 10 din).

Kino »Plavž«, Jesenice: 18. do 21. septembra amer. barvni film »Knjiga o džungli«; 22. do 24. septembra ameriški film »Čez noč rojena«. Predstave ob delavnikih ob 18. in 20. uri. V nedeljo ob 16., 18. in 20. uri. V nedeljo matinja istega filma (vstopnina 10 din).

Kino Javornik - Kor. Bela: 18. do 20. septembra francoski film »Panika«; 25. do 27. sept. amer. film »Bojeviti O'Flynn«. Predstave v petek ob 20. uri, v soboto ob 18. in 20. uri, v nedeljo ob 16., 18. in 20. uri. V nedeljo matineja istega filma ob 10. uri (vstopnina 10 din).

Kino »Storžič«, Kranj: do 19. septembra slovenski film »Jara gospoda«; 20. do 27. sept. angleški barvni film »Rudniki kralja Salamona«. Predstave ob delavnikih ob 16., 18. in 20. uri. V nedeljo, 20. septembra predstave ob 15., 17., 19. in 21. uri. V nedeljo matineji ob 8.30 uri »Jara gospoda«, ob 10. uri »Tretji človek«.

Kino »Svoboda», Stražišče - Kranj: 18. do 20. septembra angleški film »Tretji človek«. Predstave v petek ob 19. uri, v soboto ob 17. in 19. uri, ob 21. uri »Rudniki kralja Salamona«, v nedeljo ob 15., 17. in 19. uri. V nedeljo matineja ob 10. uri »Jara gospoda«.

Mestni kino Kamnik: 19. do 23. sept. mehiški film »En dan življenja«; 24. do 28. septembra avstrijski film »Kogar bogovi ljubijo«.

Mestni kino Domžale: do 20. septembra mehiški film »Cantiflas muškетir«; 23. in 24. septembra francoski film »Vsa pota vodijo v Rim«; 25. do 27. septembra ital. film »Srce«.

MALI OGLASI

Kupimo napravo za prikazovanje diapozitivov. Kino Domžale.

Sprejmemo na delo 4 sobo-plesarske pomočnike ter enega vajenca. Stanovanje za samce preskrbljeno. »Komunala«, Kranj.

Prodam nov ročni voziček na štirih kolesih. Nosilnost 500 kg. Naslov v upravi lista.

Prodam diferencial in sprednjo os z vzmetmi za 3 tonski Fiat. Stane Vidmar, Mestno prevozništvo, Kranj.

Major Viceić išče opremljeno sobo za samca. Interesenti naj se zglasijo v Domu JLA — Kranj, pri Štekerju, Stara pošta.

Izgubljeno žensko jopico (od savskega mostu do restavracije »Kranjski dvor« v Kranju vrnite proti nagradi na postajo Ljudske milice, Kranj.

Preklicujem izgubljeno sindikalno izkaznico št. 126085 na ime Milka Kralj, Kranj, Partizanska 10.

Preklicujem besede, ki sem jih govorila pri prisilni selitvi stanovanjski komisiji LOMO Kranj . — Grmovšek Marta, Kranj.

Iščemo plakaterja za področje mestne občine. — Turistično društvo Kranj.

Hrušk-moštarje bo naprodaj večja količina konec septembra v bližini Kranja. Pišite na upravo lista pod »Dober mošt«.

OBJAVE

ČESTITKA

12. t. m. sta se poročila tovariš **Drago Rudež,** električni tehnik iz Kranja in tovarišica **Marija Benedik** iz Stražišča. - Čestitamo!

Sorodniki in tovariši

DELAVSKA GIMNAZIJA V KRANJU

obvešča vse delavce, ki bi se želeli izobraziti, da bo vpisovanje v nižje razrede (od I. do IV. razreda) 21., 22. in 23. septembra od 18. do 20. ure v zbornici I. gimnazije. Pouk je brezplačen! Istočasno je tudi vpis v tečaje tujih jezikov! Podrobna navodila na oglasni deski I. gimnazije.

Uprava

Zahvala

Vsem, ki ste spremili mojega nepozabnega moža

Janka Mišiča

puškarskega mojstra v Kranju, na njegovi zadnji poti k večnemu počitku, posebno pa vsem ustanovam, organizacijam, lovcem iz Kranja in upravi ter delovnemu kolektivu hotela »Evropa« v Kranju za darovane vence, kakor tudi častitemu duhovniku za poslednje versko spremstvo se najiskreneje zahvaljuje

žalujoča žena Ida Mišič

PO VASEH IN MESTIH GORENJSKE

Z Bleda

Letošnja turistična sezona na Bledu je začela dokaj pozno. Tujci so začeli prihajati šele po 10. juliju, tako da se je Bled šele do 20. julija popolnoma napolnil. Vrhunec je dosegla sezona sredi avgusta, ko je bil dosežen rekord 3046 gostov, pač največ, kar jih je bilo po vojni v enem dnevu na Bledu.

Največ tujih turistov je bilo iz Zahodne Nemčije, Francije in nordijskih držav. Ti so prihajali v skupinah, navadno z avtobusi in so se na Bledu zadrževali le 1 do 2 dni. Najdlje so ostali izletniki iz Holandske in so se izmenjavali skozi vse poletje in še v septembru. Bilo je tudi veliko število izletnikov s Koroške, Anglije, Amerike in drugod. Z dobro organizacijo, propagando in družabnimi prireditvami bmo število gostov v prihodnje lahko še zvečali.

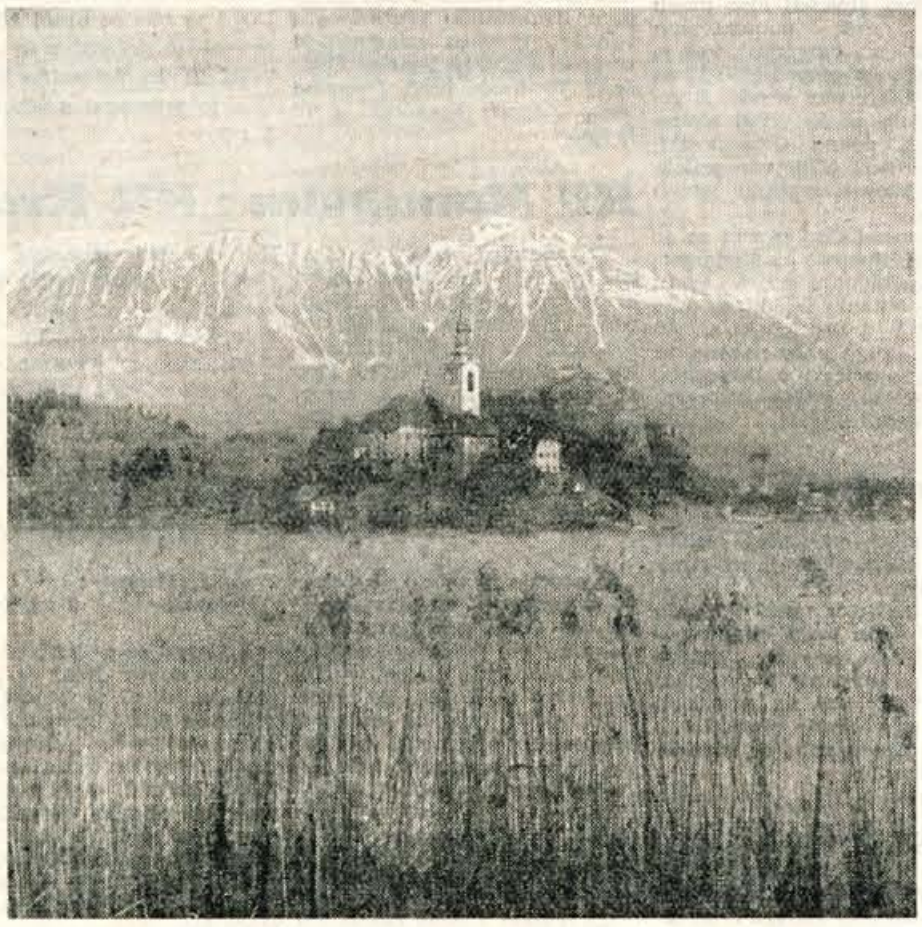

Naše turistično središče Bled

Iz Loke

V Škofji Loki sta praznovala zlato poroko ljudski umetnik Jožko Kankl in njegova žena Lina. Želimo jima, da bi še mnogo let preživela skupaj in da bi nam jubilant Kankl napravil še mnogo zanimivosti za pionirje in za naš muzej, kjer so njegove makete partizanskih bunkerjev in starinskih hiš tako občudovane.

*

Na sestanku SZDL v Škofji Loki je bil napravljen načrt masovnih sestankov in dana navodila, kako naj se tolmači osnutek volilnega zakona. Postavljen je bil predlog, naj bi v Škofji Loki kandidiral za republiškega poslanca okrajni sekretar SZDL tov. Popit, za zveznega poslanca pa član izvršnega sveta LRS tov. Ziherl.

*

Še vedno so forumi, ki se ne morejo otresti starega načina predpisovanja cen. Pretekli teden so dobile vse zadruge, občine in mesarije navodilo od trgovinske zbornice glede cen mesa. Za nakup od kmetov so predvidene nižje cene, kot so bile trenutno na trgu, dočim so bile predvidene večje maksimalne cene prodaje in še večje cene v mestnih mesarijah. Potrošnik se vpraša, kako je mogoče, da kalkulacije delajo na nekem »štabu«, kjer dejansko nimajo vpogleda v kalkulacijo posameznih mesarij. Čas bi bil, da se že preneha s to prakso in da se mesarjem odvzame ta monopolizem. Vsak potrošnik ve, da nima možnosti kupovati meso nikjer drugje, kot pri enem in istem podjetju in če se še to dogovori z ostalimi mesarskimi podjetji glede cen, potem je jasno, da mu ne preostane drugega kot da molči in kupi. Isto je bilo lansko leto s krompirjem.

Umestno bi bilo, da bi se začelno postavile okvirne odkupne cene, dočim bi naj se prodajne cene pustile svobodne, to je na osnovi kalkulacije podjetja. Kar se tiče kalkulacij pa je nujno, da se pogosteje pregledajo (trgovinska inšpekcija).

*

Škofjeloški Prosvetni list je svojo osmo letošnjo številko posvetil letnemu obračunu dela SKUD Tine Šifrar. 16. septembra pa je SKUD na občnem zboru društva ob lepi udeležbi napravil načrt dela za leto 1953-54.

SKUD ima naslednje sekcije: glasbeno, likovno, pevsko, folklorno in gledališko, poleg tega pa še bogato knjižnico. Najboljša je gledališka sekcija, ki je naštudirala 8 del in imela 43 predstav. Skupna udeležba na teh predstavah je bila 12084; na 12 predstavah 6 del društev, ki so gostovala, pa je bilo 2610 ljudi.

Iz Domžal

V ponedeljek popoldne so na domačem pokopališču pokopali 20 letnega Franceta Črneta, ki se je kot pilot smrtno ponesrečil pri letalski nesreči nad Mostarjem. Pokopan je bil z vsemi vojaškimi častmi in na njegov grob je bilo položeno mnogo vencev.

*

V kratkem bodo dokončani načrti za regulacijo Kamniške Bistrice na območju domžalske občine. Obenem se bodo začela pripravljalna dela. Občina je uspela o tem problemu zainteresirati merodajne forume, tako da bo kmalu prišlo do regulacije Kamniške Bistrice v celem njenem toku.

*

Prihodnji teden bo v Kulturnem domu diskusijski večer, na katerem se bo obravnavalo vprašanje, kako naj se uredi Glavni trg v Domžalah. Načrte zanj bosta obrazložila arhitekt Didek in urbanist ing. Petek.

*

Na območju Domžal bo Zavod za nizke in vodne gradnje v kratkem začel s hidrološkimi raziskovanji, ki bodo dala osnovo za izdelavo načrta za vodovod v mestu.

Iz Radovljice

Na zadnji seji sekretariata SZDL radovljiškega okraja so med drugim sprejeli tudi sklep, da bodo po vseh občinah in večjih podjetjih organizirali predelavo novih gospodarskih uredb. Seminarje bodo vodili predavatelji, ki jih bo izbral OO SZDL.

*

Po razširjenem plenumu radovljiškega OO SZDL, na katerem so govorili o volitvah v Zvezno ljudsko skupščino in republiško ter zbore proizvajalcev, se je po vsem okraju razširila živahna diskusija o volitvah, posebno pa o kandidatih. Skoraj po vseh občinah so bili že širši sestanki odborov SZDL in ostalih organizacij. Na sestankih so govorili o kondidatih, ki bi prišli v poštev, niso pa sprejemali dokončnih zaključkov, ker bodo o tem odločali zbori volivcev. V sindikalnih svetih in sindikalnih podružnicah govorijo tudi že o volitvah v zbore proizvajalcev.

*

Najboljša mladinska organizacija v radovljiškem okraju je trenutno na Črnivcu, pa tudi aktiv v Gozd-Martuljku je precej živahen. Člani teh dveh aktivov se posebno zanimajo za kulturno prosvetno delo. V Gozd - Martuljku imajo celo svojo folklorno skupino, ki pogosto nastopa na raznih prireditvah. Mladina iz Črnivca in Brezij je svojo potrebo po kulturnem izživljanju iznesla tudi na svoji konferenci in sprejejela sklep, da bo osnovala igralsko skupino in zainteresirala mladino za igranje šaha.

Priprave za V. kongres mladine, ki bo v Mariboru, so razgibale tudi aktive v Begunjah, Kranjski gori, Boh. Bistrici in drugod. Seveda pa je ta razgibanost še preveč omejena na same priprave za kongres in volitve delegatov, manjka pa delo in izživljanje v mladinskih organizacijah.

Iz tega sledi, da je podeželska mladina bolj aktivna kakor mladina v industrijskih središčih. Tako bo na Bledu morala mladinska organizacija ponovno sklicati sestanek za volitve delegatov. Tudi v Radovljici in na Jesenicah bi bilo lahko bolje.

*

Iz Kranja

V nedeljo popoldne je bilo v Kranju dvoje nesreč in samomor z obešenjem. Obe nesreči sta dokaj podobni, kajti povzročitelj obeh je bila pijanost ponesrečencev. Prva se je dogodila okrog 14. ure na Jelenovem klancu. Navzdol je vozil kolo močno vinjen Anton Majer, doma iz Gorenje Save, čeprav so mu to mimoidoči ljudje odsvetovali. Zaletel se je v nasproti prihajajoči osebni avtomobil, ki ga je vrgel po tleh, tako da je Majer dobil težje telesne poškodbe. Odpeljali so ga v bolnišnico, kjer se bori s smrtjo. — Med 15. in 16. uro je vinjeni Franc Prek s Klanca št. 29 izbral pot po železniškem tiru Jošt — Podnart. Prišel pa je pod vlak, ki je v tem času pripeljal iz nasprotne strani ter ga povozil do smrti.

V svojem stanovanju na Kokrškem bregu št. 3 se je obesil 58-letni Jože Kralj, upokojenec, ki je imel prav čedno pokojnino in se je poleg tega ukvarjal tudi s prodajo časopisov. Vzrok samomora so bile neurejene razmere pokojnika, do katerih pa je privedlo pretirano uživanje alkohola.

Iz Kamnika

Pretekli četrtek je divjala nad Kamnikom huda nevihta. Večkrat je udarila strela, ki je povzročila škodo na Malem gradu in v Šmarci.

*

Na kamniški gimnaziji so v jesenskem roku z uspehom opravili veliko maturo 4 dijaki in 7 dijakinj.

Iz Železnikov

Planinsko društvo v Železnikih je zgradilo na Ratitovcu kočo, ki je sicer še v grobem stanju, a bo vseeno prijetno domovanje smučarjev in planincev. V nedeljo bo na Ratitovcu majhna slovesnost: zidarji in tesarji se bodo poslovili. Koča nam je dokaz, da se da nekaj napraviti tudi brez hrupa in priprav, a z vztrajnim in marljivim delom.

Iz Zminca

Lovro iz Zminca se je zglasil ves ogorčen, kajti davčna komisija v Zmincu mu je predpisala davek na hišo, ki še ni gotovo. V hišo se je sicer vselil 1. novembra 1952 in začel uporabljati kuhinjo in dno tudi sobo. Lovro je delavec in mu je težko plačati tako visok davek, posebno ko hiša še ni dograjena. No v Zmincu so pač kmetje v komisiji in ne čutijo razlike med ročnim delavcem proletarcem in kmeti.

Lovro pravi, če bi tako dosledno odmerjali davke za vse, bi bilo kar lepo v Zmincu. Marsikateri kmet ima poleg svoje še zemljo v najemu in človek dvomi, če so mu zato zvišali davčno osnovo. Tudi taki so, ki v imenu občine oddajajo zemljo, posebno travnike po Moretovem griču, v najem, a kam dajo denar niso še nikoli povedali na zboru volilcev.

Iz Polič

Te dni je končal v Poljčah pri Begunjah tritedenski posebni zadružni tečaj, ki ga je organizirala Glavna zadružna zveza Jugoslavije. Udeleženci tečaja so bili iz vseh naših ljudskih republik. To so bili člani tistih kmetijskih zadrug, ki bodo prejele od Organizacije združenih narodov naprave za predelavo mleka, sadja in vrtnin. Na tečaju so predavali zdravniki in strokovnjaki agronomske fakultete iz Ljubljane. Namen predavanj je bil, da delegate zadrug kar najbolj pouče o vsestranski ureditvi vasi. Tečaj je z uspehom končal, kajti z njim so bili zadovoljni tečajniki in predavatelji.

Iz Kraniske gore

Občinski ljudski odbor skupaj s Turističnim in Planinskim društvom se je odločil, da zgradi žičnico iz Kranjske gore od glavne ceste na vrh Vitranca. Za to imajo že narejene načrte. Projekt deli vzpenjačo na dva dela in zamišlja prvo postajo tik ob glavni cesti Kranjska gora — Podkoren. Vseh postaj bo štiri. Relativna višinska razlika od prve do četrte postaje je 755 m. Nadmorska višina Vitranca, kjer bi stala četrta postaja pa je 1565 m. Na vrhu je predviden hotel, ki ga bodo zgradili postopoma. Zmogljivost vzpenjače bi bila 250 oseb na uro.

Iz Mengša

V nedeljo je sindikalna podružnica tovarne »Trak« imela lepo svečanost. Razvili so nov sindikalni prapor. Na svečani akademiji so nastopili telovadci TVD »Partizan«, ki so želi burno odobravanje. Najuspešnejši del sporeda so bile skladno izvajane proste vaje.

Iz Lukovice

V nedeljo so domači gasilci svečano proslavili 65-letnico prostovoljnega gasilskega društva. Spored je bil zelo pester in je razen gasilskih vaj obsegal tudi kulturni program, ki je bil z uspehom podan na domačem odru. Obisk proslave je bil povsem zadovoljiv.

Iz Doba

V torek, 15. septembra je bila tu živinorejska razstava, ki sta jo priredili kmetijski zadrugi Dob in Radomlje. Razstavljenih je bilo okoli 100 glav živine pincgavrske pasme. Zanimanje za razstavo je bilo precejšnje in tudi kupcev ni manjkalo. Lastniki najlepših krav so prejeli tudi nagrade.

Ribiči in pionirji

Gorenjsko ribarsko društvo je pretekli teden povabilo v prijetno dolino Besnice 50 kranjskih pionirjev. Nekoliko dolga pot je iz Kranja do ribarnice, vendar se je otrokom izplačala. Prijazno so jih sprejeli člani društva, jih prisrčno pozdravili in tov. Batelino jim je na preprost način raztolmačil namen in pomen ribogojnice, ki povsem še ni zgrajena. Pionirji so zvesto poslušali in si ogledovali posamezne bazene, kamor vkladajo ribiči ikre in iz katerih se po skrbni negi izležejo mlade ribice, ki jih potem kot novi zarod prenašajo v druge vode po vsej Gorenjski in tako skrbe, da se popravi škoda, napravljena v času okupacije in po njej. Pred 50 leti so bili vsi naši pritoki Save polni rib, neodgovorni ribiči-roparji pa so samo lovili, niso pa mislili tudi na zarod. Posebno veliko škodo so v naših vodah naredili tuji vojaki, ki so brezvestno metali v vodo bombe, da bi tako dobili ribe, a so pri tem uničili na tisoče malih ribic.

Radovednim otrokom so ribiči odgovarjali na mnoga vprašanja. Po prisrčnem pogovoru so ribiči povabili pionirje na pripravljene dobrote. Pionirji so posedli na male klopce ob prav take mizice (ki so jih gostitelji prav v ta namen naredili) in dobili darila. Da pa so bile hrenovke in žemlje še boljše in pecivo še slajše, jim je harmonikar igral same vesele in poskočne. Pionirji so peli partizanske pesmi, zaplesali kolo, malo recitirali in tako pokazali hvaležnost do ljubeznivih gostiteljev.

Veseli in srečni so se poslovili od ribičev in obljubili, da po vodah ne bodo nikoli delali škode.

Protest proti italijanskemu izzivanju

Kakor po vseh večjih krajih naše domovine, so tudi jeseniški železarji protestirali proti italijanskemu izzivanju. Minulo sredo so se zbrali po vseh obratih in oddelkih delavci in uslužbenci k protestnim zborovanjem. Na zborovanjih so ostro obsojali italijanske demonstracije onstran in tostran naše meje. To izzivanje so obsodili toliko bolj, ker je bilo organizirano v dneh, ko so se zamejski, primorski in ostali Slovenci ter z njimi vsi narodi Jugoslavije pripravljali na slavno obletnico priključitve Primorske k Jugoslaviji.

Počastili so spomin narodnega heroja

9. septembra je minilo 11 let, kar je umrl junaške smrti jeseniški prvoborec NOB Jože Gregorčič, ki je bil za svoje zasluge in junaška dela v NOB po osvoboditvi proglašen za narodnega heroja.

Gregorčič je že v mladosti preizkusil bedo in grenkobo življenja. Ker mu je prva svetovna vojna preprečila, da bi se izučil za lekarnarja, je odšel v št. Peter za pastirja. Po vojni se je vrnil domov, a ga mati ni mogla preživljati. Zaposlil se je kot hlapec pri gostilničarju Paaru, kjer je bil do odpoklica na odslužitev vojaškega roka. Po vojaščini je dobil zaposlitev pri KID na Jesenicah, kjer je delal do odhoda v Španijo. Že takrat je bil pristaš levo usmerjene struje. Kot telovadec je deloval v »Svobodi« in pozneje v »Enakosti«. V omenjenih društvih se je tudi kulturno izživljal, bil je tudi dober organizator.

Po odhodu v Španijo je bil med španskimi borci poznan kot vzor hrabrega borca. V Španiji je bil do l. 1939 kot borec, politični komisar in komandant bataljona. Pozneje je bil zaprt v Franciji, od koder se je tudi po nalogu komiteja Komunistične partije jugoslovanske grupe, katere član je bil vseskozi, vrnil v domovino. Prihod okupatorja ga ni presenetil. Po napadu na Sovjetsko zvezo je stopil v ilegalo in organiziral na Gorenjskem prve partizanske grupe. Zaradi svoje izkušenosti je tudi v NOB hitro napredoval v vojaških funkcijah. Vodil je prve partizanske grupe na Mežaklji, Merci in pod Stolom. Že julija 1941 je formiral prvo Cankarjevo četo, sam pa bil postavljen za komandanta Cankarjevega bataljona, ki ga je uspešno vodil skozi borbe v Dražgošah, v Selški in v Poljanski dolini. Kmalu je postal komandant grupe odredov.

Dne 9. septembra se je štab grupe odredov zaradi nemške ofenzive na Jelovici priključil Jelovški četi, ki je bila po več ur trajajoči borbi obkoljena. Četa ni bila kos številno močnejšemu sovražniku. Gregorčič je bil težko ranjen, a si je raje sam vzel življenje, kot da bi se vdal sovražniku. S smrtjo Jožeta Gregorčiča so izgubili partizani na Gorenjskem enega svojih najboljših voditeljev in organizatorjev.

Jeseničani so počastili 11. obletnico smrti Jožeta Gregorčiča s primerno spominsko svečanostjo, ki je bila v dvorani doma »Svobode«. Na svečanosti je poleg govornika, ki je orisal osebnost padlega junaka za svobodo in recitatorja, ki je recitiral Kajuhovo »Samo milijon nas je«, sodeloval tudi moški pevski zbor jeseniške »Svobode«.

Prešernovo gledališče je pričelo svojo predsezono s ponovitvami ljubeznive Klabundove kitajske pravljice »Krog s kredo«, ki z mehko in silno pesniško besedo podaja rahločutno in globoko miselnost in modrost kitajskega ljudstva. Na željo občinstva jo je PG zopet uvrstilo v program.

Na sliki: Janez Eržen v vlogi Čang-Linga.

GLAS GORENJSKE

K ŠTEV. 38 — *Priloga za poduk in razvedrilo* — 19. IX. 1953

Tržaški vtisi

Ravnina ob Tržaškem zalivu, v polkrogu od Tržiča do Milj s Trstom na sredi, je skoraj vsa pozidana. Veliko mesto se širi s pobočja Krasa, ki strmo pada proti obali, širi se v naše slovenske vasi, jih izpreminja v predmestja, da, že v dele mesta samega. Le zgoraj na obronku Krasa so naše vasi še ohranile svojo pravo podobo in značilnosti. Trst se mi zdi kot ogromen polip, ki je svoje številne lovke raztegnil čez doline in z njimi že sega v hrib ter vsrkava vase slovenske vasi. Menda je to naše prekletstvo, da smo na svojo nesrečo prebistre glave. Prehitro in kar nekako mimogrede se naučimo tujega jezika. To je žal — mnogim slovenskim družinam v pogubo. Če se v slovensko vas priseli le ena italijanska družina, takoj z njo vsi govore italijansko. Slovenski otroci povzamejo italijansko govorico in kmalu srečaš gručo dečkov ali deklic ter začudeno poslušaš in misliš, odkod v slovenski vasi toliko italijanskih otrok. Naši aktivisti, zlasti učiteljstvo na vasi, dijaki in visokošolci skušajo v sovaščanih vzbujati in ohranjati narodno zavest in ponos. Toda pri mnogih družinah je ves trud brezuspešen, ko odločajo kam bi šel otrok v šolo. Po njihovem naj otrok doma govori slovensko, gre pa naj v italijansko šolo, saj tako mora znati italijanski jezik. V slovenski šoli je težje, kajti otrok se mora učiti poleg slovenskega vendar tudi italijanskega jezika. Čemu bi otroke toliko obremenjeval.

Asimilacija v Trstu kljub naši borbi ne zamre. Ne širi se tako nasilno kot v času fašizma. Ne, njena sedanja oblika je bolj pohlevna, rekla bi kar nekam prijazna in nevsiljiva, vendar pa prav zaradi tega tem bolj nevarna. Vsako leto ob pričetku šole je vedno hujša borba naših zavednih Slovencev in vsako leto se ponavlja dejstvo, da izgubljamo slovenske otroke. Zato je prodor italijanskih naseljencev v naše vasi tako zelo nevaren. Že samo nekaj italijanskih družin zahteva italijansko šolo. Na to zahtevo mestni šolski odbor seveda komaj čaka, takoj najde prostore, učitelje in opremo, saj je šola vendar kulturna ustanova. V moji rojstni vasi, ki je povsem slovenska, imajo poleg slovenske še italijansko šolo, prav iz istega vzroka. In potem »esuli«, begunci iz Titove Istre in Primorja! »Revежi«, ki so vse pustili zaradi strašnih »krivic in nasilja«, ti vendar morajo dobiti službe, domove, šole, da bodo lahko še nadalje sejali strup med sovaščane in blatili ono domovino, ki ni hotela podpirati njihove lenobe in njihovega navdušenja za »veliko, dobro mater« tam preko. In spet je mestna uprava tista, ki krade zemljo našim domačinom, da dobe »ubogi esuli« streho nad glavo. Še hujše kot asimilacija! Nihče ne vidi in malokdo ve, kako težka je borba prav za vsakega slovenskega otroka, kako se to ponavlja dan na dan, iz leta v leto. Učitelji žrtvujejo ves prosti čas, da pomagajo šibkejšim učencem, samo da bi jih ohranili slovenski šoli. Na Katinari je upraviteljica slovenske šole Anica Kalanova vse počitnice dnevno po pet ur brezplačno poučevala dijake, da bi uspešno polagali izpite na slovenski gimnaziji ali nižji industrijski šoli. To je požrtvovalnost in ljubezen, za katero nihče ne ve.

Prišla sem v domačo trgovino in začudena obstala. V njej je bilo nekaj gospodinj in vse so govorile italijansko. Zakaj? Ena izmed njih je bila Italijanka. Nasprotno sem pa bila veselo presenečena, ko sem pri Sv. Jakobu v Trstu zagledala na gostilni slovenski napis.

Bila sem na veselici OF na Opčinah. To ni več vas, pač pa tržaško predmestje, polno lepih novih vil — gosposko predmestje. Skromne hišice naših domačinov se zde še skromnejše, naši ljudje še bolj zapostavljeni. Po ulicah se giblje množica ljudi; govorica — italijanska.

Na vrtu, kjer je bila veselica, so bili sami Slovenci. Tako lepo in prijetno je bilo med njimi! Sproščeno, veselo razpoloženje. Okoliški pevski zbori so lepo in prijetno zapeli. Nastopil je tudi otroški zbor z Opčin, tamburaši in godba na pihala. Vse domače, vse slovensko. Končno je nastopila še folklorna skupina v jugoslovanskih narodnih nošah. Vrt se mi je zdel kot otoček sredi morja. Pozno v noč je donela slovenska pesem. Povdariti moram, da ni bilo na prireditvi niti enega vinjenega človeka. V nočni temi se je nudil očem

Pogled na Tržaški zaliv

prekrasen pogled na Trst, ki je blestel v neštetih lučih. V daljavi so svetili svetilniki.

Trst — lepo, veliko mesto, polno čara in nasprotij, bogastvo, lepota, siromaštvo, brezposelnost, begunska taborišča. Lansko leto, ko je hrvatska folklorna skupina gostovala v Trstu, je osem plesalcev ostalo tam, še danes so v taborišču, v natrpanih celicah, na bornih pogradih in čakajo na vsakdanji revni obrok hrane. Sedaj se tolčejo po glavi in obtožujejo druge, ker so jih zapeljali.

V zadnjih tednih septembra je bila v Trstu v trgovinah velika razprodaja poletnega blaga. Vsepovsod so trgovine oznanjale znižanje cen, znižanje pod ceno. Sedaj so kupovali reveži. In verjemite, da jih je v Trstu veliko. Trgovci in uslužbenci hite, ponujajo, vsiljujejo vljudno in smehljaje, s prikrito skrbjo, ali bodo izkupili toliko, da bodo kriti dolgovi, da bo plačana razsvetljava, da bo ostalo vsaj malo za nujni nakup zimskega blaga. Morda bo za družino le kaj ostalo... Trst živi na obroke, od delavcev in nameščencev do trgovcev in grosistov. Politični gospodarji Trsta so Angleži, Amerikanci pa imajo mnogo, mnogo denarja. Stanujejo v prekrasnih zgradbah, kjer je mesečna najemnina tudi 70.000 lir, naravnost bajna vsota.

Politično je Trst opredeljen v več strank; najmočnejša je demokristijanska. Kominformisti vedno bolj izgubljajo svoje članstvo. Fašistična stranka, ki se seveda drugače imenuje, ima pristaše zlasti med visokošolci in uradništvom, ki so vsi prežeti z italijanskim šovinizmom. Gospodarski krogi v Trstu pa nikakor niso navdušeni za priključitev k »veliki materi«, ker vedo, da bi bila to njihova poguba in bi se »mati« kmalu izpremenila v kruto mačeho. Zato si žele, da bi bil Trst neodvisno mesto, ki bi si samo krojilo usodo. Tržačan na splošno Italijanom iz velike domovine ni naklonjen, ker mu priseljenci odjedajo zaslužek in kruh. Čeprav je življenjski standard dovolj visok, vendar se brezposelnost širi in kot mora visi nad tistimi, ki so še v službah. Bliža se zima in skrb za življenje narašča. Kurjava je silno draga, ravno tako meso, najemnina, luč itd.

V tihi noči, ko potihne v daljavi mestni hrup, zableste okoliške vasi v električni razsvetljavi. Istrski hribi so le še temne silhuete. Gledam: tam so Milje, nad njimi Sv. Anton, tam Dolina, a nad njo Soncerb. Na robu kraške skale stoje še danes mogočne razvaline srednjeveškega gradu. Tam je meja. V drugi polovici septembra je neke noči zablestel ves grad v močni svetlobi. Bil je kot ogromna grmada, ki je svetila daleč v tržaško dolino. K meni je pristopil sosed, star kmet, iztegnil že tresočo roko in pokazal: »Glejte, tam je Jugoslavija!« V njegovem glasu je bilo vroče hrepenenje.

Postani član Prešernove družbe

ZANIMIVOSTI PO ŠIRNEM SVETU

„Čudežna raketa". Te dni so objavili podrobnosti o novi britanski „čudežni raketi". Uporabljala naj bi se izključno v obrambne namene. Raketo izstrelimo lahko iz aviona, ladje ali posebnega artilerijskega orožja. Leti s pomočjo 4 raketnih motorjev, ki odpadejo, brž ko raketa doseže hitrost 4.000 km; ima tudi posebne aparate, s katerimi poišče cilj. Pokazalo se je, da raketa skoraj 100%, poišče in uniči cilje, na katere je usmerjena (zlasti avione). Raketo sedaj preizkušajo v Avstraliji.

Prva hrvatska rečna ladja. Leta 1844. je zaplula po Savi prva hrvatska rečna ladja „Sloga", ki je imela stroj s 100 KS. Od Zemuna do Siska je rabila 64 ur in pol. Uporabljali so jo kot potniško in trgovsko ladjo. Vendar je „Sloga" vozila samo eno leto, kajti že 1845. leta se je blizu Rače potopila.

Zanimivo tekmovanje v Angliji. V pokrajini Yorkshire v Veliki Britaniji je bilo te dni zanimivo tekmovanje in sicer so tekmovali traktorji izdelani okoli leta 1900. Vozili so s hitrostjo okoli 15 km na uro.

Optični higrometer. Iznašli so nov higrometer, ki je zgrajen na optičnem principu. Novi tip je bolj precizen in mnogo bolj občutljiv za vlago, kot so bili higrometri doslej. Njegova občutljivost je velika tudi v polarnih krajih in v času hudih zim. Ta novi izum je posebno pomemben za avione, ki letijo v velikih višinah in v megli.

Piccard tretjič pod vodo. Prof. Piccard se je tretjič potopil v morje (pri Capriju) s svojim batiskafom in prišel do globine 1.100 m. Potapljanje je trajalo 48 minut, dočim je prvič vzdržal le 3 minute, drugič pa 20. Piccard je izjavil, da bo na podlagi izkušenj in kvaliteta svoje priprave presegel dosedanji svetovni rekord, ki znaša 2.100 m, in da se bo po zboljšanju batiskafa lahko spustil v največjo globino v Tihem oceanu.

Prvič jedo bel kruh. 29. avgusta so v Londonu prvič po vojni začeli peči bel kruh, vendar ga Londončani zelo malo kupujejo. Zato so londonski peki zaskrbljeni, ali bodo potrošniki sploh kupovali to „luksuzno pecivo", ko so se tako navadili črnega „vojnega" kruha.

Samo trije. Leta 1908. so se na zagrebško univerzo vpisali samo trije študentje. Ostali se niso vpisali iz protesta, ker je oblast iz političnih razlogov odpustila nekaj profesorjev. Študentje so odšli na študij v Prago ali na Dunaj.

Arabci in medicina. Arabci so že v 10. stoletju imeli zelo lepo razvito medicino. To je bil čas, ko je v Evropi katoliška cerkev preprečevala sleherno zanimanje za medicino, kajti hotela je zdraviti le z molitvami. Arabci so že takrat delali take operacije, ki še danes veljajo za najtežje.

„Možganski trust". Rečenica „možganski trust" je nastala 1932. leta. Nanašala se je na nekaj univerzitetnih profesorjev, ki jih je predsednik Roosevelt postavil za svoje svetovalce pri pregledu nove ekonomske politike, ki je poznana pod imenom „New Deal".

Kvartet. Na festivalu v Edinburghu je igral tudi nek belgijski kvartet in sicer z glasbili, ki jih je izdelal znameniti violinski konstruktor Stradivari in so bila last velikega Paganinija. Strokovnjaki so ocenili glasbila (violina, viola, čelo in bas) kot nedosežna. Na njih je nekoč igral Paganini in žel po vsem svetu velike uspehe.

Mikenska kultura na Cipru. Na Cipru so odkrili več spomenikov mikenske kulture, ki imajo veliko zgodovinsko vrednost. Odkopali so star mikenski hram in več dobro ohranjenih zgradb. V njih so našli ogromno vrednosti.

Novo zdravilo. Londonski kemik dr. G. R. Boyes je objavil, da bo kmalu začel z masovno proizvodnjo novega preparata za zdravljenje sladkorne bolezni. Na konferenci Združenja britanskih farmacevtov je izjavil, da bo novi preparat, ki je mešanica insulina in cinka, olajšal zdravljenje sladkorne bolezni. Na dan bo dovolj samo ena injekcija.

Najhitrejši človek na svetu. Znani britanski pilot Neville Duke, ki je presegel že mnogo rekordov v zračni hitrosti, se je pred nekaj dnevi odlikoval zopet z novim. Na stezi, ki so jo kontrolirali mednarodni avionski strokovnjaki, je na rdečem „Hunterju" dosegel nov svetovni rekord, ko je letel z maksimalno hitrostjo 1189 km na uro. Dosedanji rekord so imele ZDA.

Zakleta hiša

15

Ariel Kassack:

— Hvala vam, Bert. Vi ste res nesebičen prijatelj! — reče Rommy pretresen. Čez čas nadaljuje.

— Imam čuden vtis, da veste še nekaj, česar mi ne vemo. Vem, da sem trmasto vztrajal v prepričanju Jackove krivde. Toda njegova smrt... me je izpremenila. —

— Zakaj? —

— Ker imamo dokaze, da je Jack hote padel v prepad... Nisem tega hotel povedati Gardnerjevim, ker so preveč prizadeti. —

— In tedaj sem začel misliti, misliti... Za božjo voljo, če kaj veste, Bert, prosim Vas, povejte mi! Ne bom spal, preden ne zvem. **Ali je Jack napravil zločin?** —

— Ne. —

— Kdo je bil? —

— Ne povem. —

— Ne morete? —

— Morem, toda nočem povzročati še nadaljnjega gorja. Ne vem, ali sta dovolj močna, da bi prenesla resnico? —

Evica se je stisnila k Bertu, Rommy ga je prijel za roko;

— Oba vas prosiva! —

— Naj bo! —

— Ali se spominjate, Evica, da ste mi v bolnici tam v čakalnici povedali nek nevažen dogodek. Tedaj mi je bilo, kot da bi me bila oblila žarka luč. Razjasnila mi je naenkrat vso resnico. —

— Torej ni bil Jack, kajne, ni bil Jack? —

— Ne. Ta skrivnost bi vama grenila življenje, zato jo bom razjasnil. Potem bosta z Rommyjem lahko začela živeti. Resnica ni vesela. Toda ker nista več otroka, jo bosta prenesla.

Ali se spominjate, Evica, da ste mi pripovedovali o zaboju knjig, ki ste ga prenesli iz kleti, da bi z Margo uredili Jackovo knjižnico? Ali se spominjate, da ste rekli, da so bile knjige Jackove, da ste sami prinesli zaboj in ga sami odprli. —

— Zaboj knjig? — vpraša Rommy.

— Da. To so bile knjige, ki jih je Jack nabavil v New Yorku v tistih treh letih, preden se je spet vrnil k Margi. Ostale so v železniškem skladišču, dokler se Jack in Marga nista vrnila s potovanja. Zaboj so spravili v klet, dokler se Marga in Evica nista domislili, da bi Jacku uredili knjižnico. Šele tistega dne ga je Evica našla nedotaknjenega v kleti, prenesla v sobo in sama odprla. To, kar mi je Evica povedala, mi je pomagalo do resnice. —

— Toda kako, Bert? —

— Takoj boste razumeli, dragica! Prepričan sem bil, da so bile knjige Margine, ali, da sta jih kupila, ko sta bila že poročena. Ena izmed tistih knjig je bila ona o zdravilstvu. A ne samo to. Ali se spominjate pisem, ki so padla iz knjige?

Če so bile knjige poslane iz New Yorka, preden se je Jack poročil in so bile odprte šele tisti dan ter je ostala zdravniška knjiga ves čas zaprta v kleti in so pisma šele tedaj prišla na dan — potem mi je bilo naenkrat vse jasno. Pisma so morala biti napisana že v New Yorku, preden se je Jack vrnil in preden se je z Margo poročil. To se pravi, preden je vedel, da je Marga še svobodna in da ga bo vzela. Kako naj se tedaj pisma nanašajo na Margo? Res je bila Marga njegova žena, ko so pisma prišla na dan. Ni pa bila njegova žena, ko so bila napisana.

Ko sem spoznal, da se pisma nikakor ne morejo nanašati na Margo, sem se spomnil, da ni v pismih nobenega imena. Jack je v njih pisal o „ženi", a ne o Margi. **Tudi datumi so bili nepopolni.** V njih je bil napisan dan in mesec, ne pa leto. Tisti datumi so bili lahko zamišljeni dve ali tri leta pred Jackovo poroko z Margo. Tako se mi je v mislih zrušila vsa zgradba, s katero so bremenili Jacka. —

— Neverjetno, — zamrmra Rommy.

— Vsa sem iz sebe — se oglasi Evica.

— Nikdar ni bila Marga ogrožena, nikdar ji ni grozila smrtna nevarnost. Ni bila ona tista **domnevna žrtev.**

Preglejmo nekoliko dogodke! Ob Novem letu je umrla neka ženska: Mary Cooper. Ker smo bili prepričani, da je bila Margi namenjena smrt, smo mislili, da je Mary umrla zaradi pomote. Toda sedaj, ko vemo, da ni Margi grozila nobena nevarnost, trdim, da je bila **Mary resnična** žrtev in da ji je bila namenjena smrt že od začetka. To je edina verjetna razlaga. Toda kakšno zvezo naj bi imela pisma z njeno smrtjo, saj je v njih govora o Jackovi ženi. —

— Mary je bila samo njegova sestra — pripomni Evica.

— Da. Tudi ni bilo pri njej nobenega znaka kake slabosti ne 28. novembra, niti za božič. Ker so bila pisma pisana nekaj let prej, bi se lahko nanašala na resnično smrt prve Jackove žene..., s katero se je Jack poročil v New Yorku. —

— Toda Jack ni nikdar govoril o kaki drugi ženi. —

— S tem še ni rečeno, da se ni **oženil** — pripomni Rommy.

— Stvar bi bila kar v redu. Toda pisma so bila napisana, a ne odposlana, kakor da v resnici ne bi bila umrla njegova žena. Če bi bila v resnici umrla, bi bil to Jack z **mrliškim listom** dokazal in za novo poroko ne bi bilo ovir. Zakaj je torej molčal?

— Ker je v resnici umoril prvo ženo — se strese Evica.

— Toda potem bi bil oddal pisma za sestro — pripomni Rommy.

— Isto sem mislil tudi jaz. In sem se vprašal: Morda umor, ki ga je Jack pri-

Ženski in dekliški kroj za hladne jesenske dneve

Odkod je naše sadje

Jabolk in hrušk, kakor jih že dolgo poznamo in uživamo, ni bilo vedno v naših krajih. Marsikatera vrsta našega sadja ima prav čudno zgodovino. Predzgodovinski človek sploh ni poznal sadnega drevja. Človek je bil najprej lovec, potem nomad, nato poljedelec in šele za tem je začel gojiti sadna drevesa.

Zibelka in domovina sadjarstva je orient s svojim toplim podnebjem. Iz orienta so prenesli razne sadne vrste v Evropo.

Stari **Grki** so gojili jabolka, hruške, kutne, češnje in češplje. Marelico in breskvo so šele kasneje prinesli iz orienta. Grški zdravnik Hipokrates, ki je živel obrog 1400 pred n. št., je izumil umetnost cepljenja.

Ko so stari **Rimljani** prodrli v jutranjo deželo, so našli razvito sadjarstvo posebno v Siriji. Njihov vojskovodja Lukullus (64. l. p. n. št.) je dal prenesti v Italijo marelico, breskvo in češnjo. Italijo, ki je bila prej gozdnata dežela samo z divjimi drevesi, so v prvem stoletju pr. n. št. zasadili z raznovrstnim sadnim drevjem tako, da je bila en sam sadni vrt, kakor nam poroča Varro. — Umetnost cepljenja, ki so se je naučili pri Grkih, so močno izpopolnili in jo prenesli čez Alpe v Francijo, Španijo in naše kraje.

S propadom rimske civilizacije in z zmago barbarstva je trpelo tudi sadjarstvo. Gojiti so ga začeli v srednjem veku spet samostani. Šele kasneje je sadjarstvo prišlo iz samostanskih rok tudi med navadne smrtnike.

Posebno je vzcvetelo sadjarstvo sredi 19. stoletja (pri nas še kasneje). Prednjačili so Francozi, ki so na prvem mestu še danes. Ti so do viška spopolnili umetnost poplemenitenja posameznih sort in ustvarjanja novih s cepljenjem. Cepljenje doseže najboljši uspeh, če se cepijo sorodne vrste druga nad drugo (jablane z jablano), redko pa uspe križanje različnih vrst (n. pr. hruške s kutno) ali različnih družin. Namen tega poplemenitenja je, da se razmnože razne kulture, ki se s sejanjem ne dajo tako množiti, da bi ohranile najboljšo sorto.

Po tem splošnem zgodovinskem pregledu naj podamo rodovnike nekaterih vrst.

Jablana, ki raste kot divja lesnika tudi v divjem stanju ni prvotno rastla v Evropi, temveč so jo kot tako prinesli iz zapadne Azije v Malo Azijo, odkoder so je Grki prenesli v svojo deželo in od njih so jo prevzeli Rimljani, ki so s cepljenjem vzgojili 600 sort jabolk.

Hruška izvira tudi iz zapadne Azije. Do današnje hruške je prišlo iz križanja orientalske hruške s srčkastimi listi in perzijske hrušče, ki sta se potem križali z divjo drobnico, kakor jo poznamo mi še danes. Prvotna hruška je imela v sebi koščico in prav malo mesa. To vidimo še pri današnjih slabih sortah hrušk: če jo prerežemo, vidimo, da ima okrog jedra kot kamen trda zrna, ki so preostanek prvotne hruške. Čim plemenitejša je hruška, tem manj ima teh zrn in tem mehkejša in sočnejša je. Tudi hruška se da oplemenititi samo s cepljenjem. To se vidi iz tega, da zrastejo drevesa samo z manj vrednimi sadeži, ako se hruška sama zaseje.

Kutna izvira iz gozdov severne Perzije pri Kaspiškem morju. Od tam so jo prenesli na grške otoke in kasneje so jo Rimljani razširili po Evropi.

Češnjo je prinesel rimski vojskovodja Lucullus iz mesta Kerasos ob južni obali Črnega morja. Že v 120 letih je prodrla ta češnja do Vel. Britanije.

Sliva in češplja sta otroka zmernega pasu, razširili pa sta se tudi daleč proti severu. Obe sta iz orienta, sliva od Kaspiškega morja, češplja pa s Kavkaza.

Breskev in marelica sta doma v notranji Aziji, in sicer marelica v vzhodnem Turkestanu in južni Mandžuriji, breskev pa v srednji Kitajski.

Tudi **oreh** in **kostanj** sta našla pot do naših krajev iz Azije čez Makedonijo, Tesalijo in Grčijo.

Vinska trta ima svojo prvo domovino na Kavkazu, kjer divja trta posebno divje uspeva. Gojitev vinski trte so Armenci prenesli v 4. tisočletju pr. n. št. v Babilonijo, Sirijo in palestino. Feničani so seznanili z vinogradništvom Grke in ti Rimljane. Rimski cesar Probus (276—282) je dal zasaditi boljše trte tudi ob Renu in Moseli. Od tam se je razširilo vinogradništvo tudi v srednjo Nemčijo in Podonavje.

Recepti

Pecivo z jabolki. Penasto vmešaj 20 dkg sladkorja z 2 rumenjakoma ter počasi menjaje pridevaj 1½ dl mleka in 25 dkg moke, presejane z zavitkom pecivnega praška. Zamešaj 3 žlice ruma, sesekljane limonine lupine in trd beljakov sneg, stresi v pomazan tortni model in naloži po vrhu v tanke lističe zrezana kisla jabolka. Potresi s stolčenim sladkorjem in peči v vroči pečici.

Marmelada iz mešanega sadja. Ako imaš ob istem času dobro zrele hruške, breskve in češplje na razpolago, lahko vse olupiš ali samo očistiš. Češpljam in breskvam odvzemi koščice, hruške pa razreži na krhljičke. V pari zmehčano sadje pretlači in stehtaj sok; za 1 kg soka skuhaj 80 dkg sladkorja, gostemu zamešaj mezgo ter kuhaj in nato shrani marmelado, kakor je povedano zgoraj.

Za kratek čas

Ona zdravniku: Povejte, prosim, ali bo ozdravel. Imam namreč štiri rožnate obleke v delu in šivilja me pravkar sprašuje, ali naj jih sešije.

Kakšna naj bo dnevna soba

Dnevna ali družinska soba je prostor, v katerem se zbira družina k jedi, delu in zabavi. V velikih stanovanjskih blokih po mestih in industrijskih krajih je taka bivalnica večkrat priključena kuhinji. Z zaveso sta ločena manjši kuhinjski od večjega sobnega prostora. V kmečkih hišah pa je ta prostor starodavna »hiša«.

Ker išče družina v tej sobi počitek, obenem pa ji služi tudi kot delovna soba, naj ustreza njena oprema obema zahtevama. Nepogrešljiva je dovolj velika delovna miza s stoli. Ob njej naj ima vsak član družine določeno mesto za nemoteno delo, otroci pa za učenje. Postavljena naj bo blizu okna, da je zadostno osvetljena.

Poleg delovne mize naj bo v tej sobi še omara, v kateri ima vsak svoj predal, kamor pospravi svoje stvari po končanem delu. Gospodinji pa služi ta omara za shranjevanje posode in pribora, hišnega perila in šivalnih potrebščin. Ta soba je obenem tudi jedilnica. V tem prostoru naj bo še mesto za šivalni stroj, mizica za radio, nekaj udobnih stolov in po možnosti otomana ali kavč, kjer lahko podnevi počivamo, ponoči pa spimo.

Dnevna soba naj bo obrnjena na južno ali jugovzhodno stran, da ima čim več sonca in svetlobe. Oken ne zastirajmo s preveliki zavesami, puščajmo vanjo čim več zraka in sonca.

Družinska soba v kmečki hiši ima že ustaljeno pohištvo. V kotu javorjevo mizo, klopi ob zidu, omaro za posodo, ob oknu šivalni stroj. Luč naj visi na stropu, da razsvetljuje ves prostor. Stene naj bodo svetle, lesenega stropa ne smemo prebeliti.

Največji okras tej sobi sta red in snaga. Po okenskih policah naj ne bodo razstavljeni časopisi, knjige, pisma itd. Ob peči in pod njo naj ne bo skladišče umazanih čevljev, obleke, verig in raznega orodja. Umazane plenice naj najdejo svoj prostor na primernejšem kraju.

Pod naj bo ladijski, ki ga redno ribamo. Ponekod imajo tudi po kmetih lepo navado, da ne prihajajo v hišo z umazanimi čevlji. Pred hišnim pragom ali v veži so pripravljene lesene cokle, v katerih opravljajo delo v hlevu in na dvorišču ter jih ob vhodu v hišo odložé. Sobo za dnevno bivanje moramo enkrat letno prebeliti, vsak teden poribati, temeljito pospraviti pa vsak mesec.

Skrbeti moramo za redni dotok svežega zraka, zato zračimo po vsaki jedi, po vsakem končanem delu. Poleti pa imejmo okna stalno odprta.

Slike na steni, šopek cvetlic, lepa vezenina na mizi, nekaj okrasnih predmetov na primernem prostoru napravi sobo prikupno in domačo.

Nasvet

Kako odpiramo konzervne kozarce? Konzervne oziroma patentne kozarce včasih težko odpremo, ker je gumijasti obroček tesno sprijet s steklenim robom kozarca. Najbolje je, da počasi vlečemo za razširjeni košček obročka, tako da pride nekaj zraka v kozarec, nakar pokrovček dvignemo. S silo, z nožem ali škarjami, ne smemo odpirati, ker lahko poškodujemo brušeni stekleni rob ali obroček. Ako ne gre drugače, vtaknemo kozarec v toplo vodo, da se nekoliko ogreje, nakar obroček kmalu popusti.

Odstranjevanje madežev

Preden hočemo odstraniti z za to določenim sredstvom madeže iz obleke, je vedno dobro, da najprej preizkusimo blago glede občutljivosti. To velja še prav posebno za barvasto blago. Poizkus napravimo na košček istega blaga kot je obleka, če ga imamo; če ne, pa na kakšnem na zunaj nevidnem delu oblačila (n. pr. na notranji strani roba, na obrnjenem ovratniku i. dr.). Vsak madež skušajmo odpraviti najprej z mlačno vodo in po potrebi z milom. Pri svežem in še vlažnem madežu se z vodo mnogo doseže.

Če se nam polije barva, črnilo ali mast, si pomagajmo prvi trenutek s pivnikom. Ne smemo pa nikdar vzeti cunje ter drgniti z njo po madežu. Z drgnjenjem škodo samo povečamo.

Perilo, ki se je zaradi nepravilnega likanja osmodilo in ima rumene lise, je treba vtakniti v mrzlo vodo, rumene lise potresti s soljo in dati perilo na sonce. Lise takoj izginejo.

Pri snaženju z bencinom moramo podložiti pod mesto, katero snažimo, razne snovi, ki naj vsrkajo bencin. Take snovi so n. pr. glina, kreda, pivnik itd. Sicer je bencin v gospodinjstvu za snaženje madežev nevarno sredstvo, ker se zelo rad vžge. Dobro sredstvo za odstranjevanje madežev je zmes bencola (pozor — vdihovati se ne sme!), alkohola in salmijakovega cveta v razmerju 2:1:1. Ta mešanica je sicer tudi gorljiva, vendar manj hlapna in zato tudi manj nevarno kakor bencin.

pravljal, sploh ni bil izvršen? —

— S tem hočete reči, da je bila tista ženska živa, ko se je Jack vrnil? — vpraša Evica.

— Ne samo, da je bila živa, temveč mu je sledila celo do sem! —

— Sem, v Brown? —

— Toda ne kot njegova žena. Izdajala se je za njegovo **sestro** ... —

— Kaj? Mary je bila torej njegova žena! — zakriči dekle.

— Toda, King, kako ste mogli to ugotoviti? — vpraša Rommy.

— Vem kdo jo je umoril. —

— Saj ste mi sami rekli, Bert, tisti dan, ko so prišle Maryne stvari, da je ona res Jackova sestra! —

— Zmotil sem se. Ugotovil sem le istovetnost pisave v spremnici in v pismu, ki ga je Jack prejel in ki ga je tako pretreslo.

— Toda če je bila prva žena umorjena ob Novem letu, zakaj se ni oglasila Jackova prava sestra? — vpraša Rommy.

— Če jo je imel ..., — podvomi Evica.

— Imel jo je, ker ji je pisal. Hotel ji je pisati pisma, da bi se kril.

Ko je čitala dogodek v pismih, je tudi res prišla sem. Jack jo je pregovoril, da je molčala. —

— Da je prišla pod tujim imenom? —

— Mislim, da je bilo to njeno časnikarsko ime. Bila je Antoana Anders. Z izgovorom, da veruje v Jackovo nedolžnost, se je borila za njegovo oprostitev. Ali se spominjata? —

— Zato je tako jokala ob njegovem pogrebu! — reče Evica. — Toda čemu je prišla prva žena za Jackom, čemu se je izdajala za sestro in čemu je Jack to dopustil? —

— Tudi jaz sem se vprašal tako. Jack je pobegnil približno pred štirimi leti, ko se je z Margo sprl zaradi hišice. Prišel je v New York gotovo zelo nesrečen. Oba vesta za njegov ponos in občutljivost. Hotel je biti neodvisen. Zato se ni hotel Margi ukloniti, ni ji pisal. Prepričan je bil, da je življenje zanj končano. Tedaj je naletel na tisto žensko. Vsi smo jo videli. Bila je ženska, ki zapelje moškega s strtim srcem že prvi hip. Iz nekake trme se je Jack oženil z njo. Jack je bil miren, pošten, resen, ona pa tip ponočnih lepotic. Lahko si predstavljata, da ga je kmalu pritirala v obup. Čeprav Jack gotovo ni bil surov, je vendarle prišel tako daleč, da je že mislil, da bi jo umoril. Pričel je resno razmišljati o tem in celo napisal ona tri pisma. Ravno ta pisma so dokaz, da je bil že tako izčrpan, da ni več vedel, kaj dela. —

— Toda, saj bi se bil lahko ločil — reče Evica.

— Prepričan sem, da bi bil to storil, če bi bil mogel. Toda Mary je bila požrešna pijavka. Sicer ne vem, kako je bilo v resnici, toda prisegel bi, da je odklonila ločitev; da je Jack zato sklenil, da jo ubije; da je ona izvedela za njegov namen in pobegnila; in pozneje obvestila Jacka, da je dosegla ločitev.

Kakor hitro je Jack mislil, **da je prost,** je v svoji sreči pozabil na zdravniško knjigo in na ona tri pisma. Pohitel je sem v Brown k Margi in se oženil. Ali se spominjate, Evica, onega jutra, ko je prejel pismo od domnevne sestre? Jack ga je prečital in je bil strašno vznemirjen. Oba sva opazila. Pozneje je povedal Margi, da je sestra sporočila, da pride na obisk. Toda zakaj se ni upal, zakaj je molčal ves čas, celo po njeni smrti? Samo en vzrok je moral biti. Mary je imela v rokah neko **strahovito** sredstvo, s katerim je gospodarila Jacku.

— Spomnita se: Po njenem prihodu je Jack naenkrat začel delati dolgove, zahteval denarja in spet denarja od Marge in celo od Lede. Toda kam je šel ves denar? Vi, Rommy ste skušali dokazati, da ga je zaigral. To je Jack sam rekel Margi. Kaj naj bi ji drugega rekel? V resnici je pa izročal vse do poslednjega penija njej, svoji prvi ženi. S tem ga je izsiljevala. Tako je on kupoval njen molk.

Le pomislita, kaj bi se bilo zgodilo, ko bi Marga spoznala, da je poročena s človekom, ki je bigamist, ko bi spoznala, da nima pravice biti njegova žena, a je pričakovala otroka. Jack jo je preveč ljubil. Vedel je, da bi jo tak udarec strl, saj se je še dobro spominjal, kakšne posledice so zadele Margo že po njegovem begu, ko še ni bila njegova žena. Ne, Jack je strašno dragi plačeval Maryn molk. Ona je to dobro vedela, zato so postajale njene zahteve vedno večje in njeno vedenje vedno nesramnejše. Vedno mu je grozila. Dobro je poznala svojo žrtev. Vedela je, da Jack Margi ne bo nikdar odkril resnice. Nikakor bi ji ne povedal, da **ni** njegova žena ...

Ko je bil pijan, iz obupa je začel piti, je kričal, da bo ženo ubil. A ni mislil Marge. —

— Toda mislim, da bi v očigled smrti vendarle izpregovoril — pristavi Rommy.

— Ne, Jack je bil junak. Niti pred smrtjo ne bi bil spregovoril, ker je hotel Margo ohraniti brez madeža. Poleg tega je imel še en, vse globlji vzrok. Jack edini je vedel, kdo je morilec. Zato je hotel vzeti krivdo nase, zato je molčal vse do svojega tragičnega konca.